

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Institucionální faktory ekonomického rozvoje Srí Lanky

Institutional Factors of Economic Development of Sri Lanka

Student: Lenka Novobilská

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Michaela Tichá

Ostrava 2011

Prohlášení:

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem veškerou použitou literaturu a další prameny.“

V Ostravě dne: 29. 4. 2011

.....
Lenka Novobilská

Poděkování:

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce Ing. Michaele Tiché za odborné vedení této bakalářské práce, za řadu podnětů a připomínek ke struktuře i samotnému obsahu práce.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	TEORETICKÁ VÝCHODISKA EKONOMICKÉHO ROZVOJE A INSTITUCÍ	3
2.1	VYMEZENÍ POJMU EKONOMICKÝ ROZVOJ A INSTITUCE	3
2.2	SMĚRY EKONOMICKÉHO MYŠLENÍ ZKOUMAJÍCÍ INSTITUCIONÁLNÍ FAKTORY	4
2.3	INSTITUCIONÁLNÍ FAKTORY EKONOMICKÉHO ROZVOJE	6
2.4	PROFIL SVĚTOVÝCH NÁBOŽENSTVÍ	8
2.5	PROFIL POLITICKÝCH SYSTÉMŮ A IDEOLOGÍ	10
2.6	TEORIE ETNICKÉHO KONFLIKTU	14
3	HISTORICKÝ A EKONOMICKÝ VÝVOJ SRÍ LANKY SE ZAMĚŘENÍM NA INSTITUCIONÁLNÍ FAKTORY	16
3.1	EKONOMICKÝ ROZVOJ Z POHLEDU BUDDHISMU	17
3.2	VÝVOJ SRÍ LANKY DO POLOVINY 20. STOLETÍ	20
3.3	VYHLÁŠENÍ NEZÁVISLOSTI A DALŠÍ VÝVOJ REPUBLIKY	22
3.4	ČASOVÁ OSA VÝZNAMNÝCH UDÁLOSTÍ DO KONCE 20. LET	28
4	SOUČASNÝ EKONOMICKÝ ROZVOJ SRÍ LANKY A JEHO PERSPEKTIVY	30
4.1	KONEČNÝ VÝVOJ KONFLIKTU	30
4.2	EKONOMICKÁ SITUACE V LETECH 1990 - 2008.....	35
4.3	ZAHRANIČNÍ VZTAHY SRÍ LANKY	38
4.4	INDEX LIDSKÉHO ROZVOJE	41
4.5	ZHODNOCENÍ HOSPODÁŘSKÉHO VÝVOJE PO ROCE 2008, PŘEDPOVĚĎ DALŠÍHO VÝVOJE.....	43
5	ZÁVĚR.....	46
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	49
	SEZNAM ZKRATEK	55
	PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	56

1 ÚVOD

Institucionální faktory byly vždy ekonomy hlavního proudu opomíjené, dnes se dostávají do popředí zájmu. Srovnávání ekonomik jednotlivých zemí pomocí ekonomických vzorců a rovnic zaměřených na objektivní vstupy a výstupy má velkou, ale do jisté míry omezenou vypovídací schopnost. Stejně výchozí materiální (měřitelné) předpoklady neznamení automaticky stejné výstupy, stejné množství, kvalitu apod. Tento jev je možné pozorovat jak u menších ekonomických jednotek (počínaje rodinami), stejně tak platí i u státních celků. Proto je třeba se ponořit do hloubky a brát v potaz všechny odlišnosti jednotlivých ekonomik, abychom přišli na to, co způsobuje tak rozdílnou výkonnost některých národních hospodářství. Institucionalisté, jak je v dnešní době nazýváme, byli těmi, kteří se začali zabývat vlivem institucionálních faktorů na ekonomickou výkonnost zemí. Předmětem zájmu mé bakalářské práce jsou tedy institucionální faktory a jejich vliv na ekonomický rozvoj zemí, zabývám se vlivem náboženství a politického režimu na ekonomický rozvoj.

Právě tyto dva institucionální faktory jsem zvolila záměrně pro jejich význam a schopnost determinovat ekonomickou výkonnost zemí. Náboženství jako podstatná složka kultury má velký podíl na utváření tradic a hodnot společnosti. Vycházím z hypotézy, že náboženství výrazně ovlivňuje ekonomickou výkonnost země. V průběhu dějin lze pozorovat jeho vývoj a současně ekonomické změny, které jsou s tímto vývojem v přímé souvislosti. Politický režim, uplatňovaný na územním celku daného státu, ovlivňuje také ekonomickou a sociální úroveň země, prostřednictvím legislativy a regulačních mechanismů ekonomickou činnost do určité míry usměrňuje. Stejně jako tyto faktory působí na ekonomický rozvoj země, působí na sebe navzájem, mnohdy je toto spojení příčinou konfliktů, kdy o moc v daném státě soupeří náboženské a politické ideje, respektive zastánci těchto idejí. I tyto konflikty, pokud nepřekročí určitou hranici, lze považovat pro ekonomiku a společnost za přínosné. A to za předpokladu, že jejich výsledkem je prosazení něčeho „nového“, z hlediska dané společnosti dokonalejšího nebo lépe vyhovujícího.

Cílem této práce je charakterizovat vliv náboženství a politického režimu na ekonomický rozvoj Srí Lanky.

Hlavní část práce je kromě úvodu a závěru rozvržená do tří hlavních kapitol, při čemž jejich struktura sleduje cíl práce, tedy vliv dvou výše uvedených institucionálních faktorů na ekonomiku Srí Lanky. V první z těchto stěžejních kapitol se zaměřím na obecná východiska

potřebná pro další kapitoly práce. V první řadě na teorii ekonomického rozvoje, jeho definici, faktory ekonomického rozvoje, vymezení pojmu instituce a možnost srovnávání jednotlivých ekonomik mezi sebou. Dále se budu zabývat ekonomickými směry institucionální ekonomie, a to ve spojitosti se směry ekonomického myšlení, stejně tak i samotnými institucionálními faktory. Charakterizují nejrozšířenější náboženství světa jako například judaismus, křesťanství, islám, buddhismus apod., politické režimy, jejich ideologické postoje, etnicitu, včetně etnického konfliktu, a to jak jednotlivé faktory ovlivňují chování obyvatel.

Další kapitolou již přiblížím historický vývoj Srí Lanky od dob prvních kmenů přes kolonizační období po vyhlášení nezávislosti, snahy vymanit se z postkoloniálních vlivů a její následný vývoj. Samozřejmostí vzhledem k náboženskému složení Srí Lanky je pak rozbor buddhistického pohledu na fungování ekonomiky a mezilidských vztahů, jakožto nejrozšířenějšího náboženství na ostrově. Stejně jako buddhistická filozofie je i průběh etnického konfliktu úzce provázán s ekonomickým vývojem a významně ovlivňuje veškeré politické a ekonomické procesy v zemi.

Závěrečná stěžejní kapitola popisuje průběh moderních dějin od roku 1990 až do současnosti. Vývoj konfliktu je v této době velmi vyostřen a ohrožuje všechny sféry lidského života, od existenční, sociální přes ekonomickou konče politickou. Ekonomický vývoj v průběhu etnického konfliktu je velmi specifický. Ukončení konfliktu pak neznamena okamžitý návrat k plnohodnotnému rozvoji, ale spíše opatrné kroky ve vyhrocené situaci. Proto se jím budu zabývat podrobněji, stejně jako možnostmi, které se nyní před srílanskou ekonomikou a populací otevřely po ukončení konfliktu. Bude si s nimi Srí Lanka umět dostatečně poradit a efektivně je využít, nebo se situace vrátí zpět k válečnému konfliktu? Jakými směry se bude její vývoj nadále ubírat? Na tyto otázky neexistuje jednoznačná odpověď. Smyslem mé práce není tuto odpověď nalézt, záměrem je objasnit některé faktory, které možnosti vývoje ekonomiky a společnosti ovlivňují.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA EKONOMICKÉHO ROZVOJE A INSTITUCÍ

2.1 VYMEZENÍ POJMU EKONOMICKÝ ROZVOJ A INSTITUCE

Ekonomický rozvoj

Dle Camerona (1996) znamená ekonomický rozvoj ekonomický růst doprovázený podstatnými strukturálními a organizačními změnami v hospodářství. Ekonomický růst je proces zvyšování schopnosti národního hospodářství, tzn. růst potenciálního produktu. Je výsledkem změn výrobních faktorů a změn v intenzitě jejich využití. Hlavními zdroji jsou lidské zdroje, přírodní zdroje, kapitálové zdroje a technologický pokrok.

Jak uvádí Nafziger, (2006) jedná se o širší sociálně ekonomický proces, který v sobě zahrnuje rozvoj ekonomické základny, změny ve struktuře ekonomiky s posílením moderních způsobů výroby, zvyšování sociálních jistot i růst kvality lidského faktoru. Důležitou úlohu sehrává industrializace, která vede k růstu váhy průmyslu v ekonomice. Hospodářský rozvoj je dlouhodobé zvyšování hospodářského bohatství či ekonomického blahobytu země. Charakterizují jej, vedle ukazatelů na hlavu, i další ekonomické indikátory (např. zdravotní úroveň obyvatelstva, úroveň vzdělání apod.), zachycující širší sociální dopady zvyšování hospodářského blahobytu země.

V dnešní době převládá názor, že pojem ekonomický rozvoj nelze vymezit v jednoduché definici. „*Definovat rozvoj znamená učinit normativní výběr.*“ (Adamcová, 2009, s. 37). Tato kategorie je velmi široká, je nutné do ní zahrnout aspekty ekonomické, politické i sociální v mnoha vědních oborech. Pojmem ekonomický rozvoj zachycujeme dynamiku procesu vývoje jednotlivých společností. Pokud potřebujeme tyto vývoje porovnat, je na místě rozlišit a specifikovat regiony, které spolu porovnávat lze a které nám zaručí objektivnost tohoto počínání. V dnešní době jsou takto vymezeny skupiny nejvyspělejší země, nově vznikající trhy a nejméně rozvinuté země. Teprve státy v těchto skupinách lze mezi sebou objektivně porovnat, aniž by docházelo ke zkreslování situace.

Proces rozvoje není konečný a nelze jej generalizovat. Je spojen s postupným nabýváním práva dané společnosti a tím jak ona s tímto právem dále pracuje. V rámci nutnosti porovnat dané skupiny a země ve skupinách jsou používány kvalitativní a kvantitativní faktory, z nich můžeme uvést například HDP na obyvatele, podíl obyvatelstva

s přístupem ke vzdělání, podíl obyvatelstva s přístupem k pitné vodě, dále pak komplexnější ukazatele, jako je index lidské chudoby (*HPI – Human Poverty Index*) nebo jeho opak index lidského rozvoje (*HDI – Human Development Index*). „Tvrdé“ ekonomické faktory, jakými jsou například lidský kapitál, fyzický kapitál, technologický pokrok, a které lze spočítat a vyjádřit v číslech, nejsou samy o sobě dostačující ukazatel. Je nutno se zabývat i „měkkými“ neboli institucionálními faktory, ke kterým patří zvyky a hodnoty společnosti, historická zkušenost, geografická poloha, náboženství, politický a právní systém atd. Těmito ukazateli se zabývá hlavně institucionální ekonomie a směry ekonomické teorie, jež ovlivnila.

Instituce

Definice tohoto pojmu není jednoznačně daná. V dnešní době je tento pojem chápán jako formální a neformální pravidla, respektive instituty, které ovlivňují lidské jednání. Mlčoch (2005, s. 29) ve své knize uvádí: *„Moderní institucionalismus definuje instituce velmi obecně: jako jakékoliv omezení, které utváří ekonomické chování lidí. Jinak řečeno jsou instituce množinami pravidel ovládajících jednání ...“* Dále pak rozděluje instituce na formální a neformální *„Formální instituce mají zákonnou podobu, je to celý právní rámec ekonomiky, který formuje ekonomické chování lidí. Z těchto nejdůležitějších je instituce vlastnických práv, právní ochrana vlastnictví, dále celé smluvní právo ..., občanské a trestní právo, jež spolurozhodují o vymahatelnosti či vynutitelnosti kontraktu ..., ale ekonomické chování lidí je stejně tak ovlivněno pracovním a sociálním zákonodárstvím atd. K formálním institucím patří také politické instituce: ústava a zákony upravující občanská a politická práva,“* (Mlčoch 2005, s 29-30). Mnohem hůře strukturované jsou neformální instituce, *„jako jsou ustálené zvyky, tradice, obyčeje, zkrátka to, co bývá někdy nazýváno „kulturou“ dané společnosti.“*

Pojem instituce bývá běžně zaměňován za pojem organizace. V institucionální ekonomii je nutné oba tyto pojmy od sebe odlišovat. Pod pojmem organizace se z pohledu institucionální ekonomie rozumí konkrétní subjekty (vláda, soudy, policie, firmy), z nichž některé odpovídají za vytváření formálních institucí, jejich uplatňování nebo dodržování.

2.2 SMĚRY EKONOMICKÉHO MYŠLENÍ ZKOUMAJÍCÍ INSTITUCIONÁLNÍ FAKTORY

Většina ekonomů a hlavních ekonomických proudů se zabývá zkoumáním základních výrobních faktorů (půdy, práce a kapitálu) a také technologickým pokrokem. V centru jejich

pozornosti se už ale nenachází další významná položka, kterou jsou instituce (politické, náboženské, psychologické a sociální), z tohoto důvodu neumí odpovédět na otázky týkající se např. socio-ekonomických situací atd. Tato okolnost dala vzniknout novým směrům, jako jsou institucionalismus, nová institucionální ekonomie a jiné.

Institucionální ekonomie není náhradou hlavního proudu ekonomie, ale spíše pokusem o zamyšlení nad institucionálními základy, z nichž hlavní proud vychází a na kterých stojí, aniž by si toho byl ve většině případů vůbec vědom (Mlčoch, 2005). Hlavní pro tyto směry je přesvědčení, že instituce mají hlavní roli v ekonomickém chování lidí a ekonomické výkonnosti, dále pak, že se v čase mění a tím reagují na změny ekonomických činitelů.

Institucionalismus (stará institucionální škola) je znám pod pojmem americký institucionalismus. Rozvíjel se především v první polovině 20. století ve Spojených státech amerických v reakci na institucionální a strukturální změny, jimiž procházely. Za zakladatele jsou považováni především Thorstein B. Veblen a John R. Commons, dalšími významnými představiteli byli Wesley C. Mitchell, John M. Clark, Karl Polanyi a po II. světové válce především John K. Galbraith. Zastánci tohoto myšlení především zkoumali, jak instituce ovlivňují individuální lidské cíle a preference, s důrazem na skutečnost, že trh a další instituce závisejí opět na institucích. Institucionalisté se zabývali vztahy v ekonomicko-sociálním systému a vzájemnými vztahy mezi těmito prvky. Tento velmi heterogenní směr obsahuje dva myšlenkové přístupy - sociálně psychologické zdroje lidského chování, na které se soustředil Thorstein B. Veblen, a právní regulaci prostředí jako prvek ekonomického vývoje, kterou se zabýval John R. Commons. Tento směr v dalším vývoji institucionalismu, převládl.

Institucionalisté odmítají neoklasické pojetí ekonomie založené na racionálním člověku. Zasazují člověka do společenského a kulturního kontextu a poukazují na skutečnost, že tyto faktory neodmyslitelně patří do ekonomického myšlení. Jejich přístupy jsou založeny na *metodologickém kolektivismu*¹.

Nová institucionální ekonomie navázala v 60. letech 20. století na institucionální ekonomii. Oproti této teorii je založena na *metodologickém individualismu*². Člověk, podle

¹ Metodologický kolektivismus - člověk je společenskou bytostí, jeho chování je tedy determinováno společenskými a kulturními činiteli a je zasazeno do existujícího společenského a kulturního kontextu. Jedná se o termín pro studium ekonomických celků (Holman, 2005)

² Metodologický individualismus - vychází z jedince jako dané bytosti, výchozího bodu svých úvah a snaží se vysvětlit, jak vznikají jednotlivé instituce z interakcí mezi jedinci. Jedná se o termín pro studium ekonomického chování individua (Holman, 2005).

nové institucionální ekonomie, disponuje omezenou racionalitou a nedostatečnými, často asymetrickými informacemi. Aby lidé v tomto prostředí uspěli, vytváří pravidla, která jsou v tomto pojetí chápána jako instituce sloužící k uspořádání politických a ekonomických vztahů mezi lidmi. Pojem instituce pak pro své potřeby odlišuje od pojmu organizace, který chápe jako hierarchické struktury fungující na základě institucí. Klíčovými pojmy zde tedy jsou formální a neformální instituce. Dalším důležitým pojmem jsou *transakční náklady*³. Velikost transakčních nákladů je ovlivněna právě kvalitou institucí, jejichž hlavní funkcí je snížit nejistotu v důsledku směny (Holman, 2005). Vlastnická práva jsou instituce výrazně ovlivňující chování lidí. Z tohoto důvodu jsou rovněž předmětem zájmu nové institucionální ekonomie. Teorie vlastnických práv definuje vlastníky, jejich práva a povinnosti. Zabýval se jí význačný představitel tohoto myšlení Ronald H. Coase.

Novou institucionální ekonomii lze dále rozdělit do dalších směrů a proudů, které se z ní postupně vyčleňují. Varadzin (2001) je dělí na nový institucionalismus (R. H. Coase, H. A. Simon, ...), novou sociální ekonomii (G. S. Becker, T. W. Schultz, ...), novou ekonomickou historii (D. C. North, R. W. Fogel, ...) a školu veřejné volby (J. M. Buchanan, M. Olson, ...).

Všechny výše uvedené směry a disciplíny ekonomického myšlení usilují o zahrnutí ekonomického a politického prostředí stejně jako vlivů sociokulturních a dalších do celkového ekonomického myšlení. Tyto faktory tvoří institucionální prostředí, jež má významný vliv na ekonomický rozvoj zemí.

2.3 INSTITUCIONÁLNÍ FAKTORY EKONOMICKÉHO ROZVOJE

Institucionální prostředí tvoří souhrn institucionálních faktorů. Přes dřívější odmítavé postoje k akceptování institucionálních faktorů můžeme říci, že jejich kvalita je z historické zkušenosti nezanedbatelným zdrojem ekonomického rozvoje. Přijetí a pochopení významu těchto faktorů má za následek zvýšený zájem ekonomů, kteří se snaží objasnit rozdílnou růstovou výkonnost zemí, jež si jsou podobné, ale růstem si neodpovídají. V době, kdy většina zemí přijala politický a ekonomický liberalismus jako jediný vhodný princip fungování svých systémů, jsou rozdíly v jejich ekonomických výkonnostech způsobeny právě díky rozdílům v institucionálních faktorech, které jsou evidentně považovány za původce

³Transakční náklady - náklady, vznikající směnou vlastnických práv k ekonomickým aktivům, dále pak náklady na vynucení dodržení ujednání (Sojka, 2000).

rozdílů v životní úrovni a bohatství národů. V tomto případě lze říci, že je nutno se zabývat v ekonomické analýze analýzou institucí, institucionálních faktorů a jejich změn, jak uvádí Jurečka (2000). Dle něj přehlížení nebo jen nedocení mimoekonomických činitelů, které mají silný ekonomický dopad, snižuje hodnotu ekonomických analýz a tím autoritu národohospodářské profese.

Základní institucionální faktory, jež ovlivňují ekonomický rozvoj, jsou uvedeny v následující tabulce. Jedná se o jejich první podrobnější členění, které sepsal Israel (1987).

Tabulka 2.1 Institucionální faktory ovlivňující ekonomický růst a rozvoj

Podmínky	Okolnosti a činitele (faktory)
Obečné	<ul style="list-style-type: none"> • Dominantní ideje a názory ve společnosti • Historický vývoj
Sociální a psychologické	<ul style="list-style-type: none"> • Poměrně stabilní charakteristiky sociálního systému, který změnil vývoj společnosti • Psychologické rysy lidí vytvářející společnost • Speciální role, kterou vytváří národní kultura, mentalita a etické vzorce chování
Politické	<ul style="list-style-type: none"> • Kvalita ústavy a koordinace mezi státní a podnikovou sférou, politická kultura, neformální pravidla a tradice
Ekonomické	<ul style="list-style-type: none"> • Úplná „pravidla hry“ pro rozdělení aktivit na efektivní a neefektivní • Přesně definovaná vlastnická práva • Fungování a sociální pravidla obchodu • Efektivně fungující finanční a bankovní systém • Přiměřené metody řízení rizik a systém pojištění • Přijatelný a nekonfliktní systém daní • Mnohotvárná struktura ekonomiky (nikoli centralizovaná) • Existence ekonomických institucí, které mají pozitivní vliv na dlouhodobý růst

Zdroj: Israel (1987), převzato z Vymětal a Žák (2005, s. 557).

Toto členění institucionálních faktorů nespecifikuje významné zákonitosti a vlivy mezi institucemi navzájem ani jejich působení na výkonnost ekonomiky, což je v dnešní době vnímáno jako zastaralé a nedostačující. Acemoglu (2009) udává konkrétnější členění institucionálních faktorů, při kterém více vyniká jejich vliv na ekonomiku. Rozlišuje 4 kategorie:

- 1) Náhoda – představuje soubor příčin vysvětlujících rozdílnou ekonomickou výkonnost podobných zemí (například schopnosti přijetí nových technologií).

2) Geografie – představuje faktory související s geografickým prostředím. Geografické faktory zahrnují kvalitu půdy (dopad na produktivitu a rozsah zemědělství), přírodní zdroje a nerostné suroviny (vliv na průmysl), velký význam má také blízkost řek, nadmořská výška, podnebí či životní prostředí (vliv na zdraví obyvatel) aj.

3) Kultura – kulturou jsou zamýšleny různá přesvědčení, hodnoty, které působí na chování lidí. Rozdílná náboženství představují typický příklad kulturních rozdílů. Kulturní faktory ovlivňují strukturu trhů, míru úspor či ochotu lidí ke zvyšování lidského kapitálu a mnoho dalších aspektů ekonomiky i společnosti.

4) Instituce – institucemi jsou myšleny pravidla, předpisy a zákony ovlivňující ekonomické i společenské prostředí. Tato pravidla hry mohou být společenskými rozhodnutími měněna v poměrně krátké době, na rozdíl od předchozích faktorů jako kultura.

Z těchto faktorů jsem si vybrala náboženství a politické systémy, jenž jsou níže detailněji rozebrány, dále pak budu zkoumat jejich vliv na ekonomický rozvoj Srí Lanky.

2.4 PROFIL SVĚTOVÝCH NÁBOŽENSTVÍ

Náboženství je úzce spjato s ekonomickým rozvojem, vzhledem k schopnosti ovlivňovat lidské jednání a chování. Různá náboženství dávají vzniknout odlišným druhům ekonomického chování, institucím i státním zřízením, přesto se jimi ekonomické teorie příliš nezabývají, byť tento vliv stále přetrvává. V této kapitole se budu zabývat stručnou charakteristikou nejrozšířenějších náboženství světa, jak je popisuje Keene (2003).

Judaismus vznikl jako kmenové náboženství hebrejských kmenů přibližně ve 2. tisíciletí př. n. l., jedná se o náboženství a kulturu židovského národa a první monoteistické náboženství. Ve svých počátcích se předávalo ústní formou, ve 2. století vznikla *Mišna*, jako soupis ústní tradice neboli *Tóry*. Základem víry je tedy *Tóra* (pět knih Mojžíšových), liturgickými texty jsou pak všechny knihy *Tenach* (spisy, které křesťané označují jako Starý zákon) a *Talmud*, soubor tradičních předpisů k náboženskému životu a výklad textů. Zásady a dějiny judaismu vytváří historické základy dalších náboženství včetně křesťanství a islámu. Judaismus vyznává svobodu, demokracii a rovnost, které se mu v průběhu dějin nedostávalo díky jejich sociální exkluzi. Život v diaspoře je svázán s dobou mezi 70. lety n. l. a rokem 1948. Židé byli postupně rozptýleni po celém světě

a vnímání jako okraj společnosti, jelikož si stále udržovali svou kulturu a tradice, což nebylo mnohými pochopeno. Vyvrcholením zášti pak byla šoa⁴ Židů za II. světové války, při které byli hromadně vyvražďováni. V roce 1948 byl ustanoven židovský stát Izrael jako společný domov pro rozptýlené Židy, území Izraele si ovšem nárokují okolní arabské státy, které se stále snaží o jeho opětovné získání.

Křesťanství je monoteistické náboženství, stejně jako judaismus, ze kterého se vyvinulo a ze kterého přejímá základní prvky víry a Starý zákon. Jeho vznik se datuje do 1. stol. n. l. Svůj původ odvozuje od učení Ježíše Krista. Jedná se o nejrozšířenější náboženství na světě s více než 2 miliardami věřících. Na jeho masivním rozšíření do celého světa mají podíl křížové výpravy spolu s kolonialismem a misionářstvím, stejně jako víra v demokracii a svobodu člověka. Svatou knihou křesťanství je *Bible*, což je soubor posvátných knih Starého zákona a Nového zákona, který je jeho naplněním. Největšími skupinami křesťanství jsou katolická, pravoslavná a protestantská církev. Protestantismus má významný pozitivní vliv na ekonomický rozvoj, překladem *Bible* do národních jazyků podpořili vzdělanost obyvatelstva a omezili možnost jejich ovlivňování církví a panovníkem, podporovali myšlení, tvorbu vlastních názorů a celkový intelektuální růst. Následné postupné oddělení církevní moci od světské přispělo k dělení moci, vlastnických práv, podpoře svobody a konkurence, což vedlo k technologickému pokroku a ekonomickému rozvoji.

Islám je nejmladší z monoteistických světových náboženství. Založil je svým zjevením Muhammad mezi 6. a 7. stoletím n. l. Křesťanství a judaismus považuje za heretiky, kteří se odchýlili od správné cesty Boží. Základní knihou islámu je *Korán* (sbírka božích sdělení věřícím), kterou Muhammadovi prostřednictvím archanděla diktoval sám Bůh. Největší rozšířenost tohoto náboženství je v oblasti mezi Indonésií, Marokem, Somálskem a Tureckem, většina těchto zemí je republikami autokratického typu nebo absolutistickými monarchiemi, vzhledem k tomu, že islám není jen náboženství, ale i základ zákonodárství, které upravuje život jednotlivce i ze sociálních, etnických a ekonomických aspektů. Mnohé z těchto zemí patří k nejchudším oblastem světa (Bangladéš, Mauritánie, Súdán), jiné zas k těm nejbohatším, v důsledku vlastnictví velkých ropných nalezišť, (Saudská Arábie, Spojené arabské emiráty), proto nelze na první pohled s určitostí říci, jaký ekonomický vliv má toto náboženství.

⁴ Šoa - (zmar) je označení používané Židy pro holocaust. Tento pojem považují za jediný správný, neboť jako jediný se vztahuje pouze na vyvražďování Židů (Keene, 2003).

Hinduismus je polyteistické náboženství s více než tisíci bohy např. Višna, Šiva, Bráhma, Kálí. Věřící buďto považují jedno z božstev za nejvyšší nebo mají tzv. božskou trojici Višna (udržuje svět), Šiva (ničí svět), Bráhma (stvořitel světa) nebo považují bohy mezi sebou za rovné a uctívají jen svého nejoblíbenějšího (tato varianta převládá u většiny hinduistů). Hinduismus vznikl zhruba v období 3 000 – 1 900 let př. n. l. z náboženského systému pasteveckých Árijců ve starověké Indii. Posvátné texty hinduismu se nezývají *védy*. Základem víry je reinkarnace, při níž je budoucí tělo určováno podle skutků v životě minulém, a kastovní systém. Hinduismus je tzv. etnické náboženství (jeho příslušníkem se stane člověk při narození), nemá hlavní autoritu a některé větve se striktně řídí dle kastovního systému, proto se vyskytuje především v jihovýchodní Asii (Indie, Nepál, Srí Lanka) a nedochází k jeho většímu šíření jako u křesťanství a islámu.

Buddhismus vznikl 500 let př. n. l. v Indii. Jeho zakladatelem byl Siddhártha Gautama (563-483 př. n. l.), později nazvaný jako Buddha. Má společné kořeny s hinduismem ve védách a upanišádách. Dle nauky je život naplněn utrpením a neuspokojením, jejíž příčinou je touha a žádostivost. Zbavení se příčin je *nirvána* (vysvobození), v podstatě konec existence. Tím vzniká hlavní rozdíl od západních náboženství – spása neznamená dokonalý život v ráji, ale vyhasnutí života. Pro dosažení nirvány je nutno kráčet po tzv. *Vznešené osmidílné stezce*, která popisuje osm základních oblastí správného jednání a myšlení. Buddhismus odmítá kastovní systém a prosazuje rovnost všech lidí. Buddhismus nemá svého boha, je proto označován jako ateistické náboženství, v průběhu času se rozštěpil na dva směry - *hínajánu* (považují Buddhu za osvíceného člověka) a *mhajánu* (povýšili Buddhu na božstvo), z tohoto důvodu může být vyznáván jako náboženství, jako mravní norma nebo jako způsob života. Je rozšířen ve velké části Asie a v menších skupinách po celém světě.

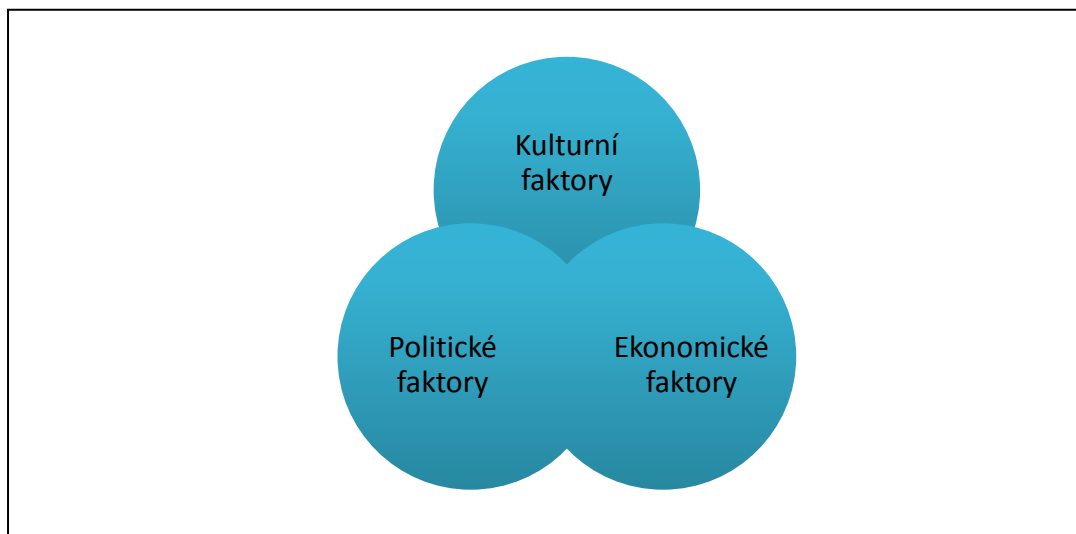
2.5 PROFIL POLITICKÝCH SYSTÉMŮ A IDEOLOGÍ

Politické systémy (režimy)

„Politický systém je relativně dialektická (trvale se reprodukující) jednota vazeb a závislostí, ke kterým dochází mezi lidmi, sociálními skupinami a společenskými institucemi v procesu tvorby, uplatňování a kontroly politiky.“ (Adamová, Křížkovský, 1997, s. 213). V dnešní době nejsou politické režimy dogmaticky rozděleny. Je zde snaha zabývat se třemi klíčovými faktory (politické, ekonomické, kulturní), tímto je zdůrazněno, nakolik odlišně

mohou politická a ekonomická uspořádání fungovat v závislosti na kulturním kontextu (Heywood, 2008).

Graf 2.1 Hlavní rysy režimů

Zdroj: Heywood (2008), vlastní úprava.

Heywood (2008) popisuje pět typů politických režimů:

- západní polyarchie,
- nové demokracie,
- východoasijské režimy,
- islámské režimy,
- vojenské režimy.

Západní polyarchie „vláda mnohých“ označuje obecně instituce a politické procesy moderní zastupitelské demokracie, lze ji chápat jako nejbližší možné přiblížení se demokracii, ve smyslu, kdy prostřednictvím institucí nutí vládnoucí složky brát ohled na zájmy a přání voličstva. Vyznačují se zastupitelskou demokracií, kapitalistickou ekonomikou a širokou akceptací individualismu. Existuje ve více variantách, některé státy upřednostňují centralizaci a vládu většiny, jiné fragmentaci a pluralismus. Vyskytuje se hlavně v zemích Severní Ameriky, západní Evropy a Austrálie.

Nová demokracie v tomto režimu není demokracie ještě zcela zkonsolidována. Jedná se o transformující se země, kde byl přechod k demokracii obtížný. Postrádají rozvinutou demokratickou politickou kulturu a potýkají se s problémy vnější globalizace stejně jako s rychlými vnitřními změnami.

Východoasijské režimy se vyznačují mnohem vyššími tempy růstu než vyspělé ekonomiky Evropy a Severní Ameriky. Jedním z důvodů jejich úspěchů je specifický soubor asijských hodnot (sociální harmonie, respektování autority a víra v rodinu), jsou orientovány více na ekonomické než politické cíle, prioritou je podněcovat růst a zajišťovat prosperitu spíše než rozšiřovat individuální občanskou svobodu dle západního vzoru. Stát a vládnoucí strany mají širokou podporu, jedná se o skupinové myšlení, které je ze západního pohledu viděno jako *autoritarismus*⁵. Stejně jako západní polyarchie se nevyskytuje pouze v jedné variantě.

Islámské režimy ovlivňují politiku severní Afriky, Blízkého východu a některých částí Asie a i zde jako v režimech předchozích neexistují v jedné obměně. Islám není pouze náboženství, jedná se o ucelený způsob života, který definuje morální, politické i ekonomické chování jedince, národů i států. Z politického hlediska usiluje o vytvoření teokracie („vláda Boží“ - náboženská autorita má větší vliv než autorita politická), k tomu využívá náboženské právo *šaría*⁶, které se v islámu vynucuje jako kodex morálních a právních norem.

Vojenské režimy se na rozdíl od režimů popsaných výše udržují uplatňováním vojenské moci a represe. Vojenský autoritarismus byl především v zemích Latinské Ameriky, Blízkého východu, v Africe a jihovýchodní Asii. Vyznačuje se dosazováním lidí do státního aparátu dle jejich vojenské hierarchie, rušením běžných ústavních a politických mechanismů, podmaněním médií a oslabením opozice. Formami jsou pak vojenská junta (rada) nebo armádou podpořená osobní diktatura, většinou spojená s kultem osobnosti.

Ideologie

Ideologie je ze současného pohledu chápána jako názorový systém zaměřený na akci, jako vzájemně propojený soubor myšlenek, který nějak orientuje nebo inspiruje politické jednání, přičemž se nebere v potaz, zda jsou pravdivé či nepravdivé, definice je čistě neutrální (Heywood, 2008). Ideologické spektrum je velmi široké, začnu-li od radikální levice, jedná se o komunismus, dále pak mírnější socialismus, ve středu je liberalismus, jenž se považuje za nejdemokratičtější ideologii, následuje pravice v zastoupení konzervatismu a druhý konec politického spektra uzavírá radikální pravice, např. fašismus. Prorok (2009) dělí ideologie na:

⁵ Autoritarismus – autorita se zde uplatňuje bez ohledu na souhlas lidu (Heywood, 2008).

⁶ Šaría (shari'a) – islámské právo založené na božím zjevení, vyvozené z Koránu, Muhammadova učení a dalších pramenů (Keene, 2003).

- liberalismus,
- konzervatismus,
- socialismus,
- fašismus.

Liberalismus se objevuje jako ideologie v 19. století, jako pojem znamená svobodnou volbu. K jeho základním hodnotám a požadavkům patří individualismus, který je pro něj klíčový, osobní svoboda, sociální spravedlnost, občanská společnost, odluka církve od státu. Liberálové zastávali názor, že jednotlivec se má mít co největší možnost rozvíjet, zároveň ale svoboda jednoho člověka končí tam, kde začíná svoboda druhého člověka (Prorok, 2009).

Konzervatismus vznikl v 18. století jako reakce na reformní snahy. Je spíše chápán jako způsob myšlení než ideologie, odmítá změny nebo se k nim staví opatrně. Za jeho zakladatele je považován Edmund Burke⁷. Snaží se o zakonzervování společenského řádu, silnou autoritu a stát, jelikož je dle něj jedinec nedokonalý a potřebuje mít stanovená jasná pravidla a úctu k majetku, jenž poskytuje vlastníkovu jistotu, na společnost pohlíží jako na organickou, jelikož je přirozeně strukturována a hierarchizována (Prorok, 2009).

Socialismus klade důraz na společnost a kolektiv. Stejně jako konzervatismus se objevuje v 18. století, jedná se o reakci na průmyslový kapitalismus. Nejdůležitější hodnotou je zde kolektivismus, který je chápán jako prostředek rozvoje jedince, jenž je pak základem kolektivu, dále pak sociální rovnost a společenské vlastnictví. Stát pak působí jako nástroj vládnoucí třídy, mezi třídami dochází k tzv. třídnímu boji, který je vnímán jako hybný motiv dějin. Jednou z forem, která se ze socialismu vyvinula, je revoluční socialismus – **komunismus**. Jednalo se o reakci na vyloučení dělnické třídy z politické moci a tvrdé životní podmínky. Propaguje proletářskou revoluci (násilnou, pokojnou) jako změnu společnosti, která předá vládnoucí moc do rukou pracujících, moc je poté pojímána jako diktatura proletariátu). Další klíčovou změnou je pak forma vlastnictví ve prospěch kolektivních forem. Cílem je pak tzv. beztřídní společnost, kde neexistuje nerovnost, což zajistí podle komunistů všestranný rozvoj (Prorok, 2009).

Fašismus se začal zformovat jako reakce na krizi liberální demokracie vyvolané ekonomickými a politickými změnami v 19. století po ukončení I. světové války. Jednalo

⁷ Edmund Burke (1729 – 1797) byl britský politik, politický teoretik a filozof. Ve své knize Úvahy o revoluci ve Francii (1790) vyjevuje témata, jež konzervatismus jako ideologii doprovázejí (postoj k rodině, autoritě, nedotknutelnost majetku). Tato kniha se považuje za manifest konzervatismu (Heywood, 2008).

se o revoltu proti politickému myšlení, jeho idejím a hodnotám uznávaných od dob francouzské revoluce⁸. Prosazoval se především v ekonomicky slabých a v důsledku válek nebo krizí oslabených kapitalistických zemích. Dle Proroka (2009) se vyznačuje jednotou a totalitou, antiracionalismem, bojem, vůdcovstvím, elitářstvím a militantním nacionalismem. Po II. světové válce byl zakázán.

Mezi další politické ideologie se řadí například nacionalismus (zaměření na stát, národ), anarchismus (hlavním cílem je dosáhnout zrušení státu a právního řádu), enviromentalismus (orientace na ekologii), náboženský fundamentalismus (ztotožňování víry a politiky) a také feminismus (ženské hnutí usilující o zvýšení role žen ve společnosti).

2.6 TEORIE ETNICKÉHO KONFLIKTU

Dalším z institucionálních faktorů, jemuž se budu věnovat, je etnický konflikt, který v případě Srí Lanky výrazně ovlivnil její celkový rozvoj v průběhu dějin.

Jak uvádí Beránek (2007, s. 3) „*Etnicita je vzájemně provázaný systém kulturních, rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu, působící v interakci a formujících etnické vědomí člověka, jeho etnickou identitu a orientaci.*“ Tyto faktory se pro uznání etnicity musí vyskytovat hromadně. Pro uznání uvedených faktorů, jako etnický příznačných, je nutná jejich hromadnost, trvalost, omezená variabilita, obecná srozumitelnost a přijatelnost a vzájemná komplementárnost. Etnicita je jednou ze základních charakteristik člověka jako společenské a kulturní bytosti. Je to komplexní a dynamický otevřený znakový systém vzájemně a trvale se ovlivňujících prvků, které vznikají, reprodukuji se a zanikají v kultuře a ve společnosti. Jako celek je etnicita součástí kultury. Nositelem etnicity je jednotlivec, ale jeho etnicita dává smysl teprve členstvím ve skupině s etnicitou stejnou nebo jinou.“

Etnicity nebo také etnické skupiny prosazují v politickém systému především nároky na zajištění občanských práv, rovnocenné postavení s ostatními skupinami a snaží se chránit kulturu svých předků. Ne vždy je pro vypuknutí konfliktu hlavní rozdílná etnicita, používá se spíše jako vymezení bojujících stran. Použiji rozlišení dle Michaela E. Browna, podle kterého lze klasifikovat příčiny vnitrostátních konfliktů (Malá, 2008):

⁸ Velká francouzská revoluce (1789 – 1799) – absolutní monarchie ve Francii byla nahrazena republikánstvím. Je vnímána jako přelomový bod evropských dějin. Znamenala přechod od absolutismu k občanství a lidu jako hlavní politické síle (Aubrecht, 2006).

- strukturální faktory (slabé státy, vnitrostátní bezpečnostní obavy, etnická geografie),
- politické faktory (politika elit, míra demokratizace režimu, geopolitické změny),
- ekonomicko-sociální faktory (sociální nerovnosti, změny v sociální struktuře obyvatelstva, válečná ekonomika),
- kulturně-percepční faktory (předchozí válečná historie problematické vztahy mezi skupinami, demografické změny).

Ve většině případů se pak jedná o libovolné kombinace těchto faktorů, které spouštějí konflikt. Hlavní podmínkou vzniku zůstává politicko-ekonomické zvýhodnění jedné skupiny oproti skupině druhé, etnická příslušnost pak skupiny stmelí. Při konfliktu je důležité stanovisko, které zaujme stát a jednotlivé skupiny. Toto stanovisko určuje, zda se konflikt stane násilným či nikoli. Eskalace konfliktu k násilí pak spouští tzv. bludné kruhy násilí.

„**Bludné kruhy násilí**“ jsou procesy, soustavného přirostřování násilí, vznikají konfliktem a zároveň ho pak zpětně zhoršují a ovlivňují, tím se utváří bludný kruh násilí. Těchto procesů je několik (Malá, 2008):

- *militarizace* – dochází k převzetí velení ze strany militaristických vůdců, k šíření militaristických hodnot,
- *egocentrismus* – skupiny se uzavírají do sebe, dochází k sjednocení identit,
- *územní segregace* – obyvatelstvo se dle etnických znaků přesídluje,
- *vytváření obrazu nepřítele* mezi skupinami, kdy dochází ke stereotypizaci příslušníků zneprátené skupiny a dehumanizaci nepřítele,
- *chycení vůdců do pastí* – vůdci nastolí kurz politiky, kdy není možné z důvodu ztráty pozice přistoupit na kompromis,
- *ekonomický úpadek způsobený válkou*,
- *zhoubný fatalismus* – obyvatelstvo se snaží o přežití a krátkodobý zisk výhod.

Všechny výše popsané faktory, ať už se jedná o politickou situaci, náboženství, nebo etnický, či jakýkoliv konflikt, mají přímou souvislost s vývojem ekonomiky. Mohou ji buď brzdit v rozvoji, nebo naopak její vývoj podporovat a urychlovat. V další kapitole se již budu zabývat jejich přímým vlivem na ekonomický rozvoj Srí Lanky.

3 HISTORICKÝ A EKONOMICKÝ VÝVOJ SRÍ LANKY SE ZAMĚŘENÍM NA INSTITUCIONÁLNÍ FAKTORY

Počátky historického období na Srí Lance bývají kladeny do 6. - 5. stol. př. n. l., kdy došlo k její postupné kolonizaci indoárijskými kmeny, které přicházely v několika vlnách ze severozápadu a severovýchodu indického kontinentu z regionů kolem řeky Indus. Hlavní vlnu přistěhovalců vedl podle pálijské kroniky *Mahavamsy*⁹, legendární hrdina Vidžaja, syn krále Láty, jehož otec Síhahábu se podle legendy zrodil ze spojení lva a bengálské princezny – odtud získali jeho potomci pojmenování Lví plémě – Sinhálci. Vidžajova výprava zahájila osidlování ostrova ze severozápadu ostrova a začala postupně dobývat vnitrozemí. Pochopitelně, že se kolonisté na ostrově setkávali s původním kmenovým obyvatelstvem, ale postupně získali Sinhálci mezi domorodými kmeny převahu a jejich jméno se postupně šířilo jako označení všech indoárijských kmenů (De Silva, 1981).

Kromě sinhálského království vznikl v jihovýchodní části ostrova (známé jako Róhana) další státní útvar. O sjednocení území na jihu ostrova se zasloužili příslušníci vedlejší větve panovnického rodu vládnoucího v Anurádhapuře. Tato oblast si poměrně dlouhou dobou zachovala nezávislost na ústřední vládě a občas se stávala útočištěm povstalecký sil. Mimo centrum sinhálské civilizace stál také poloostrov Jápané, který byl odedávna osidlován výhradně drávidskými Tamily (Filipský a kol., 2003).

Významným mezníkem v historii Srí Lanky se stalo rozšíření buddhismu. Jednalo se o pozvolný a dlouhodobý proces, který dle tradice vyvrcholil ve 3. stol. př. n. l., a to za vlády císaře z rodu Maurjů, k jehož největším představitelům patřil buddhistický císař Ašóka. Odkazy právě na spřízněnost s rodem vládnoucím mocnému maurjovskému impériu dodávaly prvním sinhálským králům potřebnou legitimitu – podle historických dat udělil Ašóka ostrovnímu království dar Buddhovy *dharmy* (nauky), když k jeho dvoru vyslal svého syna Mahindu, jenž obrátil panovníka a další poddané k nové víře (Gascoigne, 2001).

Buddhismus a jeho vliv na ekonomický rozvoj a život celé společnosti je za potřebí obzvláště v případě Srí Lanky popsat k pochopení všech souvislostí jejího vývoje. Tomuto vlivu se věnuji v následující podkapitole.

⁹ *Mahavamsa*, neboli „*Great Chronicle*“ je kronika psaná jazykem Pali, která se ve svých třech částech zabývá historií ostrova. Jejím obsahem je historie ostrova od příchodu prince Vidžaji do 4. stol. n. l. Sestavena byla pravděpodobně okolo 6. stol. př. n. l., možná dříve. (De Silva, 1981)

3.1 EKONOMICKÝ ROZVOJ Z POHLEDU BUDDHISMU

Sri Dhammanada (1994) ve své knize uvádí a popisuje postoj buddhismu k jednotlivým aspektům lidského života. Přístup buddhismu k sociálním, ekonomickým a politickým problémům je ojedinělý. Neinformovaná veřejnost má obecně tendenci toto náboženství považovat za odtažitě od společnosti, za jakýsi útěk, stažení či odtržení od společnosti. Jedná se ale pouze o nedostatek porozumění. Buddha sám byl velmi tvrdě pracující člověk, omezil spánek ve prospěch práce, při které hovořil s lidmi o způsobu jejich života, v přesvědčení, že aktivní sociální, ekonomický a politický život nemůže být oddělen od života duchovního. V jeho učení lze nalézt ucelený systém psychologie a etiky, jako je morální kodex, předmět úcty, myšlenkový systém, filozofie a morální učení. Buddhismus se svými zvyky a tradicemi poskytuje dostatek podnětů a zkušeností pro výchovu ať už přímou, či neformální. Člověku, jehož nejvyšší cíl spočívá v zajištění hmotného uspokojení, nabízí praxi, kterou posílí solidaritu společenství, která udržuje nejvhodnější vztahy mezi členy rodiny, zaměstnanci, zaměstnavateli a státem. Nabádá je k respektování a plnění svých povinností a závazků vůči svým rodičům, dětem, partnerům, známým, což je vede k životu v blahobytu a harmonii se společností, která je známkou sociální bytosti, bez toho aby se pro společnost stali zátěží. Až po splnění těchto pravidel je možno pokračovat k *Nirváně*.

Buddhistická morálka je tedy založená na svobodě a porozumění. Vzhledem k tomu, že vyplývá ze společenské potřeby sebezachování, musí se nutně přizpůsobovat měnící době a okolnostem. Morálka je proto relativní. Ve skutečnosti nemůže existovat jakýkoli morální nebo etický koncept, jestliže je založen na nátlaku nebo zasahování kohokoli mimo samotného jedince. Jedinec musí svobodně souhlasit s jakýmkoli omezením na něj ukládaným, aby byla morálka skutečně účinná.

Soucitná láska (*mettá*) je základem veškerého morálního a etického chování v buddhismu. Z tohoto soucitu vyvstávají všechna morální a etická pravidla, společenská služba, společenská spravedlnost, respekt k životu, respekt k názorům ostatních, respekt k náboženstvím ostatních, toto vše má své kořeny v soucitné lásce. Na základě těchto vznešených zásad byl buddhismus vždy náboženstvím míru. Jeho dlouhá historie je prostá všech poskvrn náboženských válek, náboženského pronásledování a inkvizicí. V tomto ohledu buddhismus zůstává jedinečný v historii náboženství, z tohoto pohledu je zřejmé, že náboženská otázka nebyla ve vzniku konfliktu klíčovým aspektem.

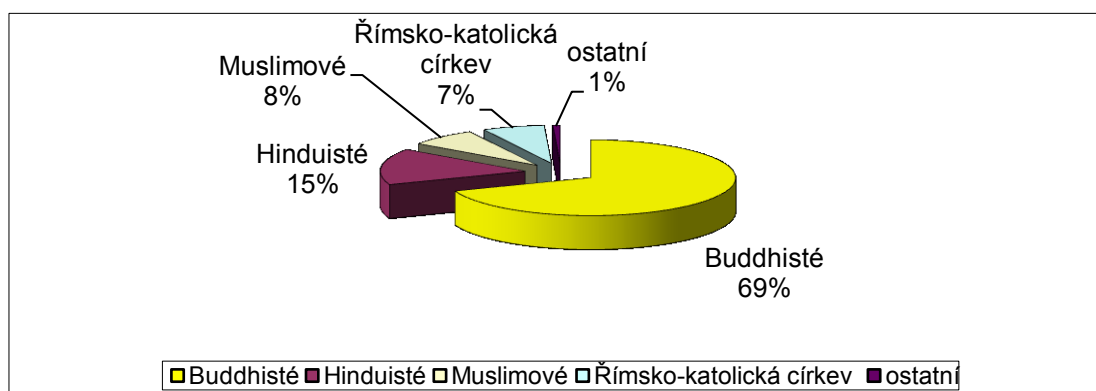
Německý filozof prof. Max Müller (2002, s. 124) prohlásil o buddhismu: „*Buddhistický morální kodex vzatý sám o sobě je jedním z nejdokonalejších, které svět kdy poznal.*“

Z ekonomického pohledu je možnost ekonomického rozvoje v rámci buddhistického systému založena na dynamickém a smysluplném základě. Otázce rozvoje je zde věnována větší pozornost než v zemích s převahou jiného náboženského vyznání, stejně tak problematice v ekonomické oblasti a sociální, kde moderní teorie ekonomického rozvoje selhávají. Buddhisté pohlíží na chudobu jako na příčinu kriminality a nemravnosti, tyto zločiny nelze zastavit potrestáním, je nutno lidem poskytnout příležitost věnovat se svým zaměstnáním, aby neměli potřebu zločiny páchat, proto jsou vzděláváni k hodnotě vydělávání si majetku a důležitosti ekonomického rozvoje pro svůj blahobyť a štěstí. K tomuto cíli je nutno mít ekonomické zajištění (*atthi sukha*), možnost užívání majetku (*bhóga sukha*), být nezadlužený (*anána sukha*), prožívat bezúhonný život (*anávadždža sukha*), být zdatný ve svém zaměstnání (*utthana sampada*), mít zabezpečen majetek (*arakkha sampada*), stýkat se s dobrými přáteli (*kaljána mittata*) a mít výdaje úměrné příjmu (*sama dživikata*). Při dodržení těchto pravidel se stávalo, že mniši vlastnili velký majetek a s ním i vliv a někdy i sami obchodovali (Sri Dhammanada, 1994).

Další opatření se týkala vládnoucí moci, která by dle nich měla prosazovat formu spravedlnosti, která by nepoškozovala a neubližovala lidem. Spravedlnost by měla předejít utrpení pod tyranii a těžkým daním ukládaným nespravedlivými vládci. Mělo by být vládnuto s užitím zásad, mezi které patří štedrost, morálka, dávání všeho pro dobro lidí, poctivost a bezúhonnost, laskavost a vlídnost, zdrženlivost ve zvycích, svoboda od nenávisti, zloby, nepřátelství, nenásilí, trpělivost, snášenlivost, shovívavost, porozumění a nesoupeření, nebránění, např. nebránit jakýmkoli opatřením napomáhajícím blahobytu lidu. Z tohoto pohledu lze říct, že současný všeobecně používaný parlamentní systém značně připomíná buddhistické praktiky. V buddhistických knihách lze nalézt popis metody správy záležitostí předchůdců samosprávných institucí, jedná se například o zachování důstojnosti shromáždění, volba předsedy, zahájení jednání formou návrhu předloženého k diskusi a nutnost rozhodování většiny (Sri Dhammanada, 1994). Z politického hlediska mají buddhističtí vysocí hodnostáři značný vliv na politiky, pro prosazení zájmů jim stačí pouze daného politika nařknout, že si nedostatečně hledí zájmů víry.

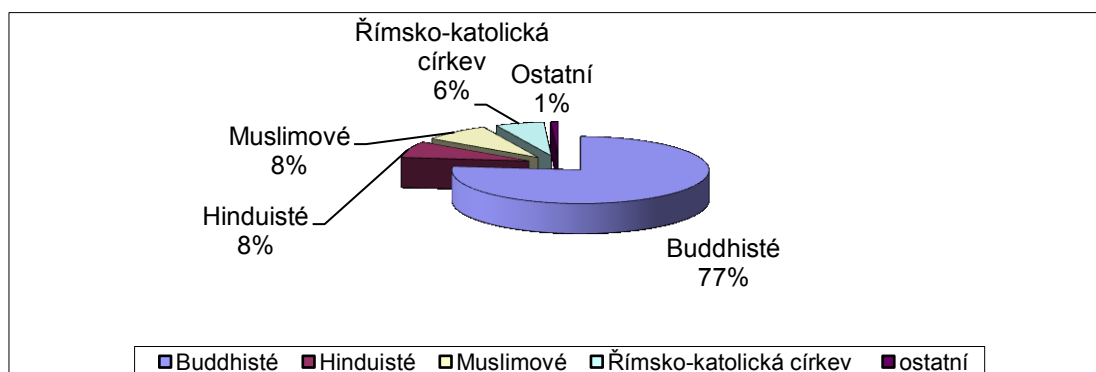
Buddhismus není samozřejmě vzhledem k multikulturnímu složení ostrova jediným zde uznávaným a uctívaným náboženstvím. Jednotlivé etnické skupiny vyznávají odlišné náboženství. Sinhálci vyznávají buddhismus, Tamilové jsou hinduisté, Mauři jsou tradiční muslimové, ostatní etnika vyznávají buď jedno z výše uvedených náboženství, nebo křesťanství (především Evropané). U zkoumané demografické kategorie je vždy uveden údaj z roku 1981 a pro srovnání a ilustraci vývoje rovněž nejnovější údaj z posledního sčítání populace na Srí Lance roku 2001. V případě roku 2001 jsou dostupná pouze omezená data (data z 18 distriktů), přičemž v této kategorii nejsou dostupné odhadované informace pro zbytek oblastí, zastánců buddhismu je podle těchto dat tedy 76,7%, hinduismu 7,8%, islámu 8,5% a římsko-katolické církve 6,1% celkové populace. (*Brief Analysis of Population and Housing Characteristic*).

Graf 3.1 Náboženské složení, 1981

Zdroj: *Department of Census and Statistics - Sri Lanka*

Graf 3.2 Náboženské složení, 2001

Zdroj: *Department of Census and Statistics - Sri Lanka*

3.2 VÝVOJ SRÍ LANKY DO POLOVINY 20. STOLETÍ

Od 3. stol. př. n. l. bylo sinhálské království opakovaně napadáno z jižní Indie, území Srí Lanky se takto ocitly několikrát na kratší či delší dobu pod tamilskou nadvládou. Z tohoto období je především vhodné upozornit na jednoho z tamilských uchvatitelů, kterým byl velmož Elara, jenž využil dočasného oslabení sinhálského státu a podnikl invazi do severních oblastí Srí Lanky, které si podrobil a ovládl Anurádhapuru. V letopisech bývá popisován jako nábožensky velmi tolerantní panovník. V historických zápisech ostrova je důsledně popsán zápas Elary se sinhálským velmožem Dutugemunu, který bývá společně s Vidžájou z pozice Sinhálců vnímán jako „národní“ hrdina. Dutugemunu se pustil do boje za záchranu a spásu Buddhova učení neboli dharmy a svou výhrou osvobodil ostrov od nadvlády nebuddhistického vládce. Tento konflikt bývá vnímán pohledem svaté války vedené za přežití nevelkého sinhálského národa, který byl ohrožován hinduistickým tamilským přívalem. V tomto momentě je možné hledat kořeny sinhálského náboženského nacionalismu (Filipský a kol., 2003).

Období mezi 13. a 16. stoletím lze charakterizovat několika změnami – posunem sinhálského centra moci do centrální a jihozápadní části ostrova, ustavením a konsolidací Tamilského království v severní části, eventuálním vznikem separačních tendencí v centrální části ostrova a příchodem portugalských kolonizátorů (De Silva., 1981).

Koloniální éra a cesta k nezávislosti (16. století – 1948)

Během 16. století, kdy na ostrově existovala tři nezávislá království Kandyjské, Kotté (Sinhálci) a Japanéské (Tamilové), dochází k postupné kolonizaci ostrova. Prvními kolonizátory jsou Portugalci, kteří jej zanesli do map pod názvem *Ceilão*¹⁰, a kteří se k moci dostali díky příslibu pomoci Kotté v boji mezi královstvími, za ochranu byli vypláceni skořicí, o niž byl na evropských trzích mimořádný zájem. Království postupně upadalo do hlubší závislosti, až bylo připojeno k portugalským koloniálním državám. Do roku 1633 pak Portugalsko ovládlo větší část území. Z jejich područí se Cejlon snažil vymanit spojenectvím s nizozemskou Východoindickou společností v roce 1638. Za tuto pomoc dostala Východoindická společnost monopolní právo obchodu s cejlonským kořením. Postupně

¹⁰ *Ceilão* – pojem z něhož vznikl později anglický *Ceylon* a český Cejlon. Původ slova Cejlon se odvozuje z pojmenování prvních kolonizátorů ostrova Lvi plémě stejně jako název Sinhálci. Cejlon byl oficiálním názvem ostrova i země až do roku 1972 (Filipský a kol., 2003).

zaujala stejnou pozici jako dříve Portugalsko a svou moc se snažila upevňovat vojensky. Z tohoto důvodu se země obrátila s důvěrou na Brity, kteří o ni jevíli mimořádný zájem, a to z důvodu její výhodné strategické pozice, která umožňovala ovládnutí námořní přepravy v celé jihoasijské oblasti.

Z Cejlonu se tak stala aréna pro prosazení britských obchodních zájmů a buddhismus stejně jako místní zvyky musel ustoupit kolonizátorům. Britové postupně vojensky ovládli celý ostrov a zamezili odbojům. Následně začali od 30. let 19. stol. založením kávové monokultury pokládat základy plantážního hospodářství, které přineslo zásadní změny sociálněekonomické struktury cejlonské společnosti. Vedle tradičního zemědělského sektoru s převahou feudálních prvků vzniklo nové exportní odvětví rostlinné výroby, spjaté především se zájmy koloniální metropole a místní aristokracie. Zároveň probíhající výstavba silničních a železničních dopravních spojů mezi plantážemi a obchodními středisky narušila izolaci jednotlivých oblastí a vytvořila prostor pro kapitalistické podnikání. Epidemie, jež znemožnila na dlouhou dobu pěstování kávy na ostrově, přispěla k dalšímu rozvoji. Plantážní hospodářství se zaměřilo na pěstování čajovníku, kaučukovníku a kokosové palmy a došlo k novému rozmachu. V souvislosti s růstem nestátního sektoru se na ostrov nastěhovala vlna indických Tamilů, kteří přišli kvůli možnostem práce na čajových plantážích (Filipský a kol., 2003).

Britští kolonizátoři byli vystaveni oproti sousední Indii na ostrově značné populační heterogenitě. Obyvatelé Srí Lanky hovořili různými jazyky, uznávali jiná božstva, jinak se šatili. Britská koloniální vláda začala jednotlivé skupiny od sebe odlišovat v rasovém pojetí. Termín rasový v této době začal získávat nový význam: například politická reprezentace byla volena na základě rasové příslušnosti. V roce 1833 byla zavedena společná správa (administrativa) pro celý ostrov, v jejímž čele stál guvernér a tzv. *Legislative a Executive Councils* (legislativní a výkonné rady). Tři členové Legislativní rady byli nominováni guvernérem, a to ze zástupců jednotlivých etnicit (Sinhálec, Tamil, Burger). Tento princip komunálního zastoupení v Radách přetrvával až do roku 1910, kdy bylo stanoveno nové pravidlo: byly zavedeny volby pro 4 členy uskupení a zbývajících 6 bylo nadále nominováno na základě rasové příslušnosti. Ke změně volby došlo až v roce 1931. Tento systém volby reprezentace poukazuje na nepřehlédnutelný paradox srílanské politické scény konce 19. století. Na jedné straně si byli občané rovni, na druhé straně pravidla pro zastoupení v politice stanovená Brity zdůrazňovala heterogenitu a formalizovala kulturní a rasové

diference mezi jednotlivými etnickými skupinami. Britský přístup podtrhující heterogenitu populace byl částečným impulsem pro vznik napětí mezi dvěma hlavními ostrovními etniky (Bell-Fialkoff, 2003).

3.3 VYHLÁŠENÍ NEZÁVISLOSTI A DALŠÍ VÝVOJ REPUBLIKY¹¹

Sinhálci a Tamilové se do roku 1922 pokládali za hlavní domorodé komunity ostrova se společným nepřítelem, kterým byla britská koloniální vláda. 20. léta 20. století dala vzniknout národněosvobozeneckému hnutí ovlivněnému sousední Indií. Postupně se vyvinulo v hnutí usilující o rozšíření podílu místních obyvatel na správě státu. V roce 1919 vznikla první významná politická strana *Cejlonský národní kongres*.

Oficiálně byla nezávislost vyhlášena 4. února 1948, stále však za vojenské přítomnosti Britů na ostrově dle bezpečnostní smlouvy z roku 1947. Vládnoucí stranou se stala *Sjednocená národní strana (United National Party, UNP)*, která se zaměřila na vývoj zemědělství, přistoupila k programu kolonizace tzv. suché zóny, oblasti na severovýchodě ostrova, která byla tradičně obydlována Tamily. Zde se začaly pěstovat plodiny (rýže, mouka, cukr) potřebné pro život obyvatelstva a do té doby do země dovážené. Přes toto opatření zůstal Cejlon vzhledem ke své proexportní orientaci značně zranitelný cenovými výkyvy na světových trzích. Zavlažovací program rovněž významně přispěl ke zlepšení životní a ekonomické situace místního obyvatelstva. Přestože Cejlon představoval v období vyhlášení nezávislosti poměrně bezproblémový stát, u kterého se díky relativní politické stabilitě a hospodářským výsledkům předpokládal poklidný vývoj předání moci do rukou národních těles, nově ustavená vláda musela bojovat s úskalími tradiční multietnicity ostrova. Z tohoto důvodu vláda vyzývala náboženské a etnické skupiny k cejlonskému vlastenectví, vyjma indických Tamilů (Filipský a kol., 2003).

Sinhálská vláda přistupovala k indickým Tamilům jako k neasimilovanému prvku ve společnosti, který díky svým úzkým vazbám na tamilské starousedlíky oslaboval jejich postavení většinové komunity (Filipský a kol., 2003). Cílem vlády tedy bylo za pomoci Zákona o cejlonském občanství¹² z roku 1948 ztížit indickým Tamilům možnost toto

¹¹ Z této doby disponuje Srí Lanka jedním ze světových primátů, s ním je svázáno jméno vdovy po zavražděném premiérovi *Sirimávo Bandáranájaková*, která pokračovala v politice svého muže a v roce 1960 jako první žena na světě získala premiérské křeslo (Filipský a kol., 2003).

¹² Zákon o cejlonském občanství rozlišuje dva druhy občanství: tzv. *citizenship by descent* („právo krve“) a občanství získané registrací. Tzv. zděděné občanství získává osoba, která se narodila na Cejlonu před stanoveným datem, a buď jeho otec se narodil na Cejlonu, nebo jeho děd a praděd z otcovy strany se narodili

občanství získat. Indičtí Tamilové, kteří nezískali cejlonské občanství, byli označeni jako *estate Tamils*, byli považováni za dočasné usedlíky a vzhledem k tomu, že se jednalo o osoby pocházející z Indie, byli automaticky jejich občany. Toto tvrzení pochopitelně vyvolalo ze strany indické vlády nevoli. Otázka občanství indických Tamilů zůstala v 40. letech nedořešena a poznamenala vývoj vztahů mezi Indií a Srí Lankou do budoucna (Bell-Fialkoff, 2003). Stejně jako diskriminační systém standardizace známek v přijímání na univerzity a následný zákon známý pod názvem *Sinhala Only Act* z roku 1956, který schválil sinhálštinu jako jediný úřední jazyk. Na jeho popud začaly sinhálsko – tamilské nepokoje.

Vliv koloniální éry na další ekonomický, politický a sociální vývoj Srí Lanky

Srí Lanku jako postkoloniální zemi zůstaly rysy pro tento stav typické. Kolonialismus umožnil vytvoření hospodářských vazeb, v nichž byla země jakožto kolonie zařazena na specifické místo v mezinárodní dělbě práce a v mezinárodním obchodě. Její nerozvinutost je dána právě tímto zařazením, kdy vyspělé státy využívají svou hospodářskou a politickou moc k udržení a celkovému prohloubení stavu závislosti za použití zahraničního průmyslového a finančního kapitálu, tlakem na hospodářskou disciplínu rozvojových zemí a nerovnou obchodní výměnou se skrytým transferem hodnoty k bývalému kolonizátorovi. Dále pak kolonialismus vytvořil uměle politický systém a administrativní hierarchii, tyto položky držela pohromadě pouze síla kolonizátora. Po jeho odchodu se systém, který byl uměle vytvořen a neměl potřebný čas se postupně vyvinout, jak tomu bylo v Evropě, rozpadá. Tento rozpad je provázen právě politickou nestabilitou a autoritativními režimy. Dalším pozůstatkem nadvlády byla demografická revoluce způsobena *demografickým přechodem*¹³. Po dosažení nezávislosti byl předpoklad rychlého rozvoje. Komplex vytvořených vztahů nadřízenosti a podřízenosti měl ovšem hlubší strukturální povahu, než se vláda domnívala (Daněk, 2000).

na Cejlonu. Osoba, která se nenarodila na Cejlonu, měla získání občanství složitější v tom, že musela být splněna podmínka, že se jeho otec a jeho děd narodili na Cejlonu nebo děd a praděd. Osoba, která se narodí po stanoveném datu, získává občanství, pokud se její otec narodil na Cejlonu. Občanství registrací mohla získat osoba, jejíž matka má nebo měla zděděné občanství v případě, že šlo o osobu ženatou či vdanou bylo třeba doložit residenci na ostrově po dobu 7 let, u svobodných 10 let (*Citizenship Act*).

¹³ Demografický přechod – znamená přeměnu extenzivních forem lidské reprodukce na formy intenzivní. Je charakteristický poklesem hrubé míry porodnosti a hrubé míry úmrtnosti, zároveň klesá kojenecká úmrtnost a zvyšuje se naděje na dožití. Jeho průběh se rozděluje do dvou a více fází a tří typů. Francouzského, anglického a japonsko – mexického, který je charakteristický pro rozvojové země. Je u něj typické snížení úmrtnosti v obou fázích a prudký nárůst porodnosti ve fázi první, způsobený zlepšením hygieny, zdravotní péče a celkového stavu obyvatelstva. Ve druhé fázi pak porodnost pomalu klesá (Čerba, 2007).

Vláda se dále snažila o hospodářskou nezávislost na cizích mocnostech a dovršení politické suverenity. K dosažení těchto cílů se vydala cestou budování smíšené ekonomiky s důrazem na státní kontrolu v klíčových odvětvích, v nichž měl dosud rozhodující pozici zahraniční kapitál. Jednalo se o bankovníctví, pojišťovnictví a plantážní hospodářství. Představitelé státu začali zestátnňovat některé podniky a vytvářet státní korporace především spojené s pohyby zboží v přístavech. Další ekonomický vývoj se vyznačoval nepříznivou hospodářskou situací, zhoršující se platební bilancí, poklesem devizových rezerv a prudkou populační explozí, deficitním financováním, nedostatkem základních druhů potravin a inflačním růstem cen. Ekonomické krizi se vláda pokoušela čelit zvýšením produkce čaje, zaváděním dovozních kvót, popřípadě úplným zákazem dovozu zboží, jež bylo nahraditelné domácími zdroji. Následovalo znárodnění zahraničních ropných společností a vytvoření státního monopolu v tomto sektoru, opatření bylo snahou o omezení odlivu kapitálu do zahraničí. Místo očekávaného zlepšení prudce klesala zaměstnanost a nedostávalo se zboží na trhu. S postupnými změnami vlád se ekonomická situace začala zlepšovat především díky posilování soukromého sektoru, četným úlevám zahraničním podnikatelům, uvolněním dovozů a zemědělskou politikou založenou na zavádění nejnovějších pěstitelských metod. Celkově však tempo rozvoje zaostávalo za růstem obyvatel způsobeným demografickým přechodem. V tomto období se Srí Lanka nacházela v jeho první fázi spojené s prudkým nárůstem počtu obyvatel. Nebyla možnost jak zajistit dostatek pracovních příležitostí a základních potravin a zboží, což se projevilo v následných volbách (Filipský a kol., 2003).

Během první etapy, v letech 1947 – 1977, byla rozvojová politika zaměřena na plnění cílů, které se týkaly zvětšení kapitálu v zemi, co největší substitute dovozu a industrializace v oblastech výroby a potravinářského odvětví. Mezi klíčová opatření, jež sloužila k dosažení růstu, patřila dovozní omezení a zároveň povzbuzení domácí výroby, rozsáhlé sociální programy jako cenové dotace na potraviny, regulace cen spotřebního zboží, poskytování bezplatného vzdělání a zdravotních služeb. Těmito programy bylo dosaženo významného zlepšení především v oblasti lidského rozvoje, což zahrnovalo nižší úmrtnost, prodlužující se délku života a vysokou gramotnost. Bohužel vysoké sociální výdaje omezily růst národního kapitálu a schopnost investovat. Mezi lety 1951 – 1976 tak HDP rostlo průměrně pouze o 0,2 % ročně. Úspěchy dovozní substitute byly ještě méně viditelné, jedinou výjimku tvořila produkce rýže a vedlejších plodin. Se zhoršující se obchodní bilancí kvůli světové krizi byla většina nově založených odvětví provozována pod svou kapacitou z důvodu nedostatku kapitálu. To spolu s vládní účastí na průmyslovém rozvoji zabránilo právě

průmyslu v životaschopnosti a dalšímu rozvoji. Vládní intervence přesto pokračovaly a v roce 1977 dosáhly svého vrcholu (Adamcová a kol., 2009).

Počátky etnického konfliktu a jeho vliv na ekonomickou situaci

Ve volbách roku 1970 se do čela státu postavila středolevá vláda v čele s koaličním uskupením pod názvem *Jednotná fronta (United Front, UF)*. Ta následně v roce 1972 změnila ústavu a vyhlásila novou, díky které se z dominia Cejlon vytvořila Republika Srí Lanka. Vláda rovněž začala opětovně postupné znárodňování soukromého sektoru a klíč k rozvoji viděla v *modernizační teorii*¹⁴ a v jejím hlavním prvku, kterým je industrializace. V rámci této teorie se měla za aplikace exportu zemědělských výrobků a surovin a industrializace substituující dovoz postupně zvyšovat produktivita a vzdělanost. Následně se pak měly odehrát kulturní a sociální změny po vzoru západní společnosti. Jediným výsledkem této politiky bylo zhoršení ekonomické i politické situace, a to vzhledem ke ztrátě zaměstnání mnoha indických Tamilů, kteří tradičně pracovali v soukromém agrárním sektoru na plantážích. Proto, lze říct, že v případě Srí Lanky tato teorie zcela selhala. Jako důsledek těchto opatření eskaloval v 70. letech konflikt, který vyústil v občanskou válku.

V tomto období se zformovaly tamilské separatistické síly. Nejznámější uskupení jsou Tygři osvobození tamilského Ílámu (*Liberation Tigers of Tamil Eelam, LTTE*). „.....Cejlonští Tamilové jsou národem odlišným od Sinhálců na základě jejich jazyka, náboženského vyznání, odlišné kultury a kulturního dědictví, jejich historie je historií nezávislého státu existujícího na vyhraněném území po celá staletí do doby, než byli ohroženi evropskou invazí, jsou oddělenou entitou vládoucí nad vlastním územím. Ústava z roku 1972 z Tamilů činí zotročený národ novými kolonizátory, kterými jsou Sinhálci, kteří využívají moc ke zbavení Tamilů jejich vlastního území, jazyka, občanství, ekonomického života, možností v zaměstnání i v přístupu ke vzdělání, dochází k destrukci všech atributů národnosti Tamilů.“ (Vaddukoddai Resolution). Styl vládnutí se přesunul z demokratického na autoritářský režim, založený na potlačování opozice a umlčování nepohodlných názorů.

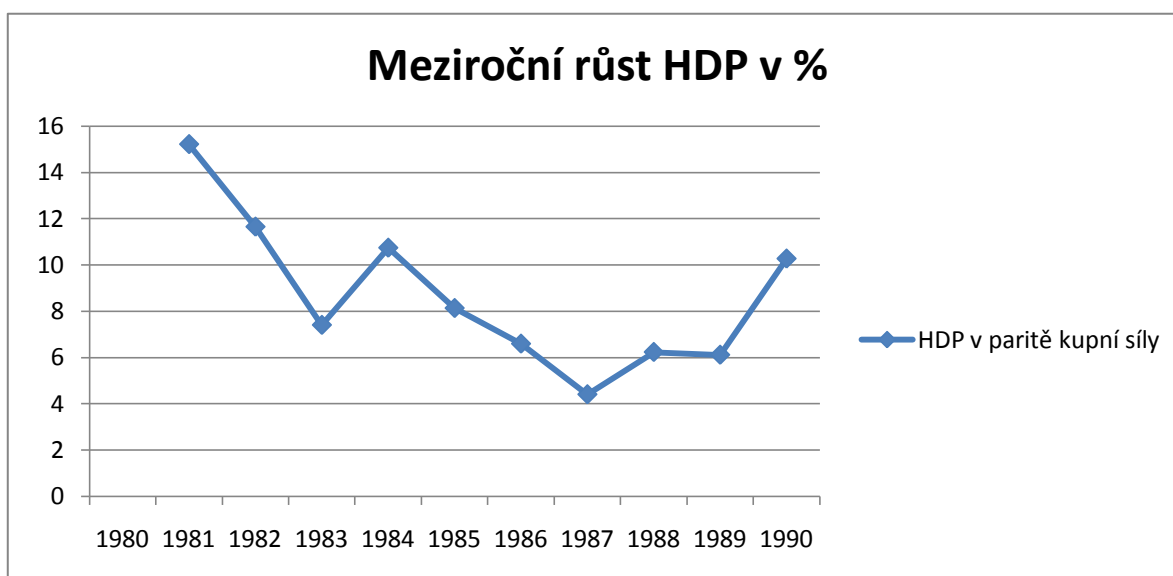
¹⁴ Modernizační teorie – proces společenské změny, vyplývající z šíření a přijetí typických rysů expanzivních a zdánlivě vyspělejších společností společnostmi zdánlivě méně vyspělými. Zahrnuje sociální mobilizaci, růst efektivnějších a více centralizovaných forem politické a sociální kontroly, přijetí „vědecky racionálních“ norem a transformaci sociálních vazeb a estetických forem (Johnston a kol., 1994).

Následná vláda byla vzhledem k předchozímu průběhu vývoje nucena čelit výbuchu etnického násilí, který začal v roce 1977 přepadením vlaku. Konflikt byl potlačen, avšak separatistické snahy byly finančně podporovány Tamily žijícími v zahraničí. Snaha vlády zabránit dalším útokům se projevila v hospodářském rozvoji, urychlením výstavby vodních děl, zavedením zón volného obchodu a rozvojem bytové výstavby. Tím vláda dosáhla vytvoření množství pracovních míst a zlepšení sociální situace obyvatelstva. Tento přechod k otevřené ekonomice přinesl výsledky v hospodářském vzestupu a snížení nezaměstnanosti o více než polovinu, přesto tato podpora sociální sféry spolu s politickou nestabilitou zapříčinila odliv zahraničního kapitálu a následný pokles ekonomické aktivity (Filipský a kol., 2003). To vyvolalo snahu o smíření s tamilskou menšinou, která vyvrcholila novou ústavou. Ústava z roku 1978 přinesla několik zásadních změn - byl jmenován výkonný prezident, který stál v čele státu (*Executive Presidency*), tamilština se stává společně se sinhálštinou národním jazykem, sinhálština ale stále zůstává jazykem oficiálním, role buddhismu jako předního náboženství zůstala, byl zrušen diskriminační systém standardizace známek v přijímání na univerzity a byl zrušen rozdíl mezi občanstvím získaným na základě původu a registrace (*Sri Lanka Constitution*, 1978). Pokus o územněsprávní reformu ztroskotal na neochotě předat Tamilům pravomoci a nedostatečné podpoře finančními prostředky. Radikalismus se dostal ke slovu a stačila drobná záminka, jež vyvolala boje a další teroristické útoky, proto také hovoříme od roku 1983 o otevřené občanské válce. Přes veškerou snahu byla všechna další mírová jednání neproduktivní a nepřinesla žádné zlepšení stavu.

V době kolem roku 1977 byl změněn politický systém a způsob vlády se měnil ze socialistického na liberální, díky tomuto pak Srí Lanka opět otevřela svou ekonomiku pro zahraniční investice a začala budovat zóny volného obchodu. Pro liberalizaci byla opuštěna cesta nadměrných státních kontrol a přednost dostal soukromý sektor, který se stal motorem růstu a byl podporován různými vládními pobídkami. Další důležitou změnou byl růst zahraničního obchodu, mezi hlavní importní komodity patřily ropa, spotřební materiál, stroje, motorová vozidla, různé průmyslové výrobky a samozřejmě finanční kapitál. Exportními artikly byly oděvy, čaj, kaučuk, kokosové výrobky, potraviny, drahokamy a šperky. Srí Lanka je největším producentem černého čaje na světě a třetím největším producentem kaučuku. Tato liberalizace probíhala pod dohledem a za účasti Mezinárodního měnového fondu (*International Monetary Fund*, *IMF*) a Světové banky (*World Bank*, *WB*) a setkala se s počátečním úspěchem (Sri Jayawardene, 2009). Postupně však začaly zahraniční investice klesat z důvodu vyostřování etnického konfliktu a růst začal zpomalovat, ale nepřestal, jak lze

vyčíst z následujícího grafu. Pohyboval se v průměru kolem 8,6 %. Toto tempo růstu přesto výrazně převyšovalo hodnoty temp růstu ostatních rozvojových zemí v 80. letech 20. stol., jelikož se Srí Lance podařilo i v době strukturálních krizí a snižující se celosvětové poptávky výrazně posílit vývozní dynamiku (Adamcová a kol., 2009).

Graf 3.3 Meziroční procentní růst HDP v období 1980 – 1990

Zdroj: *International Monetary Fund - 2010 World Economic Outlook*, vlastní úprava.

Jedná se o meziroční růst HDP přepočteného dle parity kupní síly v *USD*¹⁵. Uveden je v procentech, přičemž jako základní rok je brán vždy rok předchozí počínaje rokem 1980. V následující tabulce jsou pak uvedeny hodnoty HDP v mld. *USD*. Lze z ní vypozorovat rostoucí trend, přestože tempo růstu kolísalo.

Tabulka 3.1 HDP v letech 1980 – 1990

Rok	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
HDP v PPP USD (mld.)	10,96	12,63	14,10	15,15	16,77	18,14	19,33	20,18	21,44	22,75	25,09

Zdroj: *International Monetary Fund - 2010 World Economic Outlook*, vlastní úprava.

¹⁵ HDP v *PPP USD* je souhrn zboží a služeb vyrobený v dané zemi, vyjádřený v cenách odpovídajících kupní síle ve Spojených státech amerických Parita kupní síly (*Purchasing power parity, PPP*) měny pak vyjadřuje počet jednotek národní měny, za který lze koupit stejné množství výrobků a služeb na vnitrostátním trhu jako za jednotku měny *USD* na vnitrostátním americkém trhu (*The World Factbook*, 2011).

Nelze s jistotou říci, že hodnoty z tohoto období jsou zcela přesné. Tento fakt je dán nedostatečným přístupem k informacím, který je pro danou dobu příznačný.

3.4 ČASOVÁ OSA VÝZNAMNÝCH UDÁLOSTÍ DO KONCE 20. LET

Stručné resumé klíčových událostí v ekonomickém rozvoji Srí Lanky:

3. stol. př. n. l.

- Rozšíření buddhismu - duchovní život je úzce spjat s aktivním životem sociálním, ekonomickým a politickým. Buddhismus je náboženství míru. Vyznává spravedlnost, položil základy parlamentního systému a správy institucí.
- Kořeny sinhálského nacionalismu.

30. léta 19. stol.

- Britská koloniální nadvláda - nastaly změny socioekonomické struktury společnosti, tradiční zemědělský sektor s převahou feudálních prvků je postupně nahrazován novým proexportním odvětvím rostlinné výroby. Díky výstavbě dopravních spojů vzniká prostor pro kapitalistické podnikání. Uměle vytvořený politický a administrativní systém.
- Politická reprezentace je volena na základě rasové příslušnosti. Formalizují se rasové a kulturní diferenciace.

4. 2. 1948

- Vyhlášení nezávislosti - další vývoj zemědělského sektoru, proexportní orientace z důvodu pozůstatku koloniálních vazeb v mezinárodní dělbě práce a mezinárodním obchodě. - prohloubení stavu závislosti na zahraničí. Snaha o hospodářskou nezávislost budováním smíšené ekonomiky, posílením státní kontroly v klíčových odvětvích, znárodňováním, zavedením dovozních kvót.
- Rozpad politického režimu - politická nestabilita.

1956

- *Sinhala Only Act* – počátky sinhálsko-tamílských nepokojů.

1. pol. 70. let 19. stol.

- Světová ekonomická krize, demografický přechod.
- Rozvojová politika – zvýšení kapitálu v zemi, substituce dovozu, industrializace v oblastech výroby a potravinářství, dovozní omezení, povzbuzování domácí výroby, posilování soukromého sektoru, sociální programy, podpora vzdělávání, zavedení modernizační teorie.
- Nedostatečné opatření v boji s krizí - zhoršení ekonomické i politické situace, vyústění konfliktu v občanskou válku.
- Přesun od demokracie k autoritářství.

2. pol. 70. let 19. stol.

- Rozvojová politika – změny politického systému a způsobu vlády ze socialistického na liberální, otevření obchodu, výstavba vodních děl, zavedení zón volného obchodu, rozvoj bytové výstavby, snížená nezaměstnanost.

1983

- Otevřená občanská válka - politická nestabilita, odliv zahraničního kapitálu.

4 SOUČASNÝ EKONOMICKÝ ROZVOJ SRÍ LANKY A JEHO PERSPEKTIVY

Moderní dějiny Srí Lanky jsou lépe zmapované než dějiny starší. Jedná se o zcela přirozený jev, vzhledem k dnešnímu komfortu v přístupu k informacím. V případě této země je ovšem nutno brát ohled na probíhající etnický konflikt a snahu vlády projevit se v rámci této problematiky ze světového pohledu v dobrém světle, což může některé informace lehce zkreslovat a tyto se mohou v budoucnu jevit jako nepravdivé. V následující části práce se pokusím z dostupných informací popsat současnou srílanskou situaci, celkové vyvrcholení konfliktu a jeho ovlivnění ekonomiky, stejně jako samotné důvody jeho popisu v této práci, následný vývoj a prognózu vývoje dalšího.

4.1 KONEČNÝ VÝVOJ KONFLIKTU

V roce 1990 se situace dostala do slepé uličky díky tamilské touze po nezávislosti a suverenitě a stejně tak fanatickém sinhálském trvání na jednotě země. Pro lepší pochopení a vykreslení vážnosti situace je třeba ukázat, jak se jednotlivé etnické skupiny podílejí na celkové populaci země. U zkoumané demografické kategorie je vždy uveden údaj z roku 1981 a pro srovnání a ilustraci vývoje rovněž nejnovější údaj z posledního sčítání populace na Srí Lance roku 2001.

Etnické skupiny a jejich procentuální zastoupení v jednotlivých oblastech

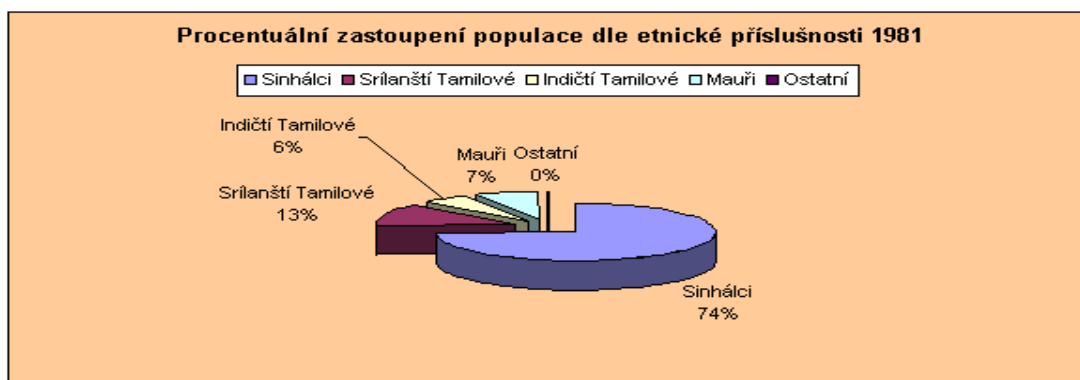
Nejpočetnější etnickou skupinou jsou Sinhálci (82%), dále Tamilové, kteří se dělí na Srílanské Tamily (tamilští starousedlíci, 4,3%) a Indické Tamily (potomci imigrantů z jižní Indie, kteří přišli na Srí Lanku v období kolonizace 5,1%), Mauři (potomci muslimských přistěhovalců, 7,9%) a ostatní skupiny představující zbývajících procento srílanské populace (Evropané, Burgeři – potomci holandských a portugalských osadníků, Euroasijci, Védové, dohromady 0,7%). Velmi důležité je poznamenat, že u sčítání z roku 2001 je ve finální verzi zjištěno procentuální zastoupení etnik a ostatní zkoumaná data pouze z 18 distriktů¹⁶. Sčítání z distriktů v severní a východní části ostrova nebylo díky interním nepokojům v oblasti sčítání kompletní nebo se vůbec díky stávajícím podmínkám neuskutečnilo. Ve statistikách se tak běžně uvádějí odhadovaná data: Sinhálci podle těchto odhadů, které počítají s oblastmi

¹⁶ Sčítání nebylo kompletní v těchto distriktech – Jaffna, Mannar, Vavuniya, Mullaitivu, Kilinochchi, Batticaloa, Trincomalee – tyto oblasti jsou tedy ze statistik vyjmuty. Jedná se o oblasti na S a V ostrova tradičně obývané Tamily (*Brief Analysis of Population and Housing Characteristics*).

nezahrnutými ve shora uvedených datech, tvoří 74,5 %, Srílanští Tamilové 11,9%, Indičtí Tamilové 4,6% a Mauři 8,3% nezměnila (*Brief Analysis of Population and Housing Characteristic*).

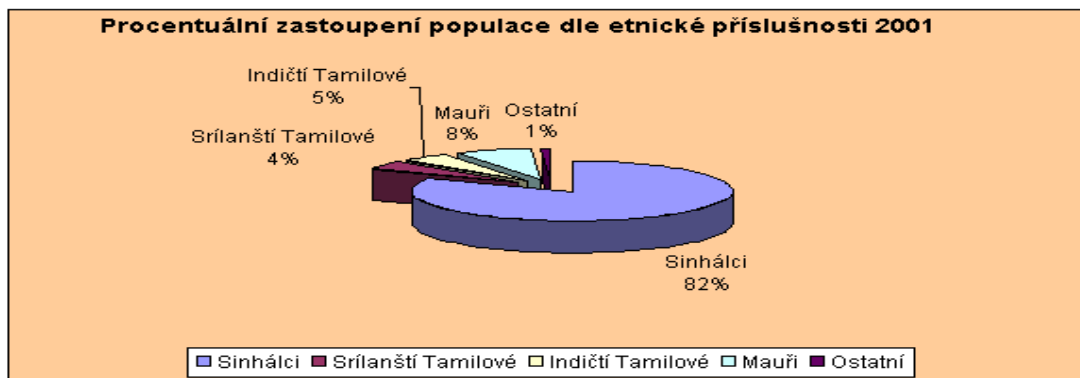
V následujícím grafu je vyjádřeno procentuální zastoupení obyvatelstva dle příslušnosti k etnické skupině (*Brief Analysis of Population and Housing Characteristic*).

Graf 4.1 Procentuální zastoupení populace dle etnické příslušnosti 1981

Zdroj: *Department of Census and Statistics - Sri Lanka*

Graf 4.2 Procentuální zastoupení populace dle etnické příslušnosti 2001

Zdroj: *Department of Census and Statistics - Sri Lanka*

Závěrečná fáze konfliktu

V roce 1990 byly staženy ze Srí Lanky indické mírové síly a obnoveny rozhovory s *LTTE*, následně pak v červnu mírová jednání ztroskotala a mezi separatisty a vládními jednotkami došlo k bojům, označovaným jako „druhá ílámská válka“. Separatisté si začali na

poloostrově Jápané budovat polonezávislý stát s vlastní správou, včetně policejních a soudních orgánů a výběrem daní, proto na toto území uvalila vláda ekonomické embargo, které bylo počátkem procesu ekonomické dezintegrace Severní provincie. Toto embargo se netýkalo pouze vojenského zboží, ale také zboží běžného (palivo, léky, nápoje, aj.). Po úspěšném pumovém útoku na prezidenta a jeho nahrazení vláda pokračovala v nastavené podpoře tržně orientované ekonomiky, ale s méně autoritářským stylem vládnutí. K řešení národnostní otázky však nepodnikla žádné kroky, jelikož na ni nahlížela jako na problém boje s terorismem. Stejně tak selhala v otázce rozmáhající se korupce ve státní správě a potlačování občanských práv příslušníky ozbrojených sil. Proto byla v následných volbách změněna. Díky další vládě zavládla na Srí Lance svobodnější atmosféra, avšak bez potřebných změn ústavy nebo řešení konfliktu. V roce 1994 vláda nakonec zaznamenala strategický vojenský úspěch, kterým bylo obsazení poloostrova Jápané, separatisté se však pouze přesunuli na území nové a odpověděli teroristickým útokem. V červnu 2001 Tygři opět zaútočili, tentokrát na mezinárodní letiště, tento útok měl dalekosáhle ekonomické, politické a vojenské důsledky (Filipský a kol., 2003).

Po volbách v roce 2002, které vyhrála *Sjednocená národní fronta*, jež byla v pozici odlišné politické síly než výkonná prezidentka, došlo k výraznému průlomu v konfliktu, a to i díky zrušení ekonomického embarga na běžné zboží. Dne 23. února 2002 se s přispěním norských zprostředkovatelů podařilo na základě vzájemných ústupků dosáhnout dohody o zastavení palby mezi srílanskou vládou a *LTTE*. Nakonec se *LTTE* vzdalo požadavku na odtržení tamilských území a vyhlášení nezávislého státu a vláda přislíbila změnu státoprávního uspořádání. Následně byla vyhlášena jednání směřující ke stabilizaci situace ve válkou postizených oblastech, jejich hospodářské obnově, likvidaci minových polí a vytváření podmínek pro návrat běženců. V roce 2003 pak *LTTE* rozhovory přerušila a dožadovala se splnění dalších podmínek, na jejichž dosažení neměla vládní koalice potřebnou ústavní většinu. Běžná srílanská populace si také nedokázala představit proměnu teroristů, kteří zabili stovky lidí, v partnery, se kterými se vede na vládní úrovni politický dialog (Goodhand a kol., 2005). Jak uvádí Filipský a kol. (2003): „*Pro žádnou ze zúčastněných stran však mírový proces nemá přijatelnou alternativu; jejich návrat k jednacímu stolu byl výrazem poznání, že na bitevním poli jedna druhou nedokáže porazit, že pokračující krveprolití jen dále vyčerpává lidské i finanční zdroje země a vtahuje její obyvatele do eskalujícího kolotoče násilí.*“

Další těžkou ranou pro Srí Lanku se stala přírodní katastrofa v podobě vlny tsunami, která ji zasáhla 26. prosince 2004. Zemřelo přes 30 tisíc osob a 2,5 milionu lidí přišlo o domov a zázemí. Politické otázky byly odsunuty stranou a do popředí se dostaly otázky humanitární pomoci, která paradoxně spor přiživila v podobě dalších útoků, vyvolaných rozpory o přidělení pomoci do Severní a Východní provincie obydlené Tamily (Goodhand a kol., 2005). Za zmínku stojí fakt, že ničivá vlna tsunami pomohla paradoxně nastartovat ekonomický rozvoj, a to díky humanitární pomoci, jež proudila na ostrov.

Ke konci roku 2006 došlo k opětovnému zhoršení situace vzhledem k zastřelení tamilského člena parlamentu. Reakcí byl požadavek Tygrů na obnovení plné nezávislosti území, jež nazývali svou domovinou. Separaci zavrhl jako nedostatečnou. Na tento ústupek odmítla vláda přistoupit a v roce 2007 začala postupně získávat zpět kontrolu nad východní částí ostrova. Postupem roku se pak vládním jednotkám podařilo poprvé po třinácti letech plně ovládnout celou východní část Srí Lanky. O období roku 2007 se mnohdy hovoří jako o „čtvrté ílámské válce“. Z vládní strany byla chápána jako válka pro mír a snažila se splnit závazek o zbavení *LTTE* nadvlády i v severní části ostrova (*Sri Lanka Timeline*, 2007).

Rozhodnutí vést válku pro mír, mělo za následek vypovězení smlouvy uzavřené v roce 2002 o zastavení palby. Tento krok jednoznačně znamenal ztrátu vůle řešit konflikt diplomatickou cestou. Průběh roku se nese v duchu neustálých bojů probíhajících mezi *LTTE* a srílanskou vládou, která se snažila získat kontrolu nad severní částí ostrova.

Rok 2008 se stává rokem zlomovým. Teroristické útoky ze strany *LTTE* gradovaly, jednalo se o důsledek vládního postupu úspěšného obsazování tamilského území. 2. ledna 2009 srílanská armáda získala kontrolu na městem Kilinočči, které bylo více než deset let hlavním sídlem *LTTE*, jednalo se o největší úspěch v boji se separatisty. Separatisté pak změnili svůj způsob boje na gerilový¹⁷. Postupem roku ztráceli stále více území, které spravovali, kde vybírali daně a měli vlastní policii i soudní systém. Vyhrocování bojů uvěznilo kolem 100 tisíc civilistů mezi bojujícími skupinami. Indie vyzvala *LTTE*, aby umožnili civilistům opustit bojovou oblast. Dle Indie, používají rebelové vesničany jako

¹⁷ Guerilla – partyzánská válka je forma vedení ozbrojeného konfliktu, která se vyhýbá velkým a rozhodujícím bitvám a soustředí se na drobné dílčí přepadové akce. Je založena na myšlence, že i menší vojenské útvary mohou způsobovat značné potíže lépe vyzbrojenému a organizovanému nepříteli, když bude vhodně napadán na slabých místech ze zálohy (Aubrecht, 2006).

lidské štíty, vzhledem k jejich bezvýchodné situaci. Proto se boje opět neobešly bez ztrát na životech civilistů (*Sri Lanka Timeline*, 2009).

Tamilové proti násilnému postupu vlády masově protestovali v Londýně. Tuto válku nepovažují za boj proti terorismu, ale za vyvrcholení etnického konfliktu a genocidu menšinového etnika na ostrově. Přesto, že jej Spojené státy i Evropská unie považují za akt zbavení se teroristické skupiny (*Sri Lanka Timeline*, 2009).

Vládním vojskům se následně podařilo obsadit poslední tamilské území na severu Srí Lanky a umožnily útek desetitisícům civilistů. Ultimátum o složení zbraní nepřineslo žádné výsledky, pouze odezvu v sebevražedných atentátech. Vládní vojska prorazila do posledního útočiště tamilských Tygrů na severu Srí Lanky. Z pobřežní oblasti začaly utíkat desetitisíce lidí, které separatisté podle armády používali jako živé štíty (*Sri Lanka Timeline*, 2009).

Dne 17. května 2009 separatistická organizace Tygři osvobození tamilského Ílamu ukončila boj s vládní srílanskou armádou. Separatisté uznali svou porážku, ale srílanská vláda jejich nabídku na složení zbraní odmítla s poukazem na to, že v bojové zóně už nejsou žádní civilisté. Není proto důvod boj přerušit, proto *LTTE* složila definitivně zbraně (*Sri Lanka Timeline*, 2009).

Srílanská armáda se rozhodla do budoucna výrazně posílit stavy. Důvodem jsou obavy z další války s *LTTE*, silné vojsko má novému konfliktu zabránit (*Sri Lanka Timeline*, 2009).

Boje, v nichž přišlo o život 80 až 100 tisíc obyvatel, byly ukončeny, ale problém zůstal nevyřešen. Tradiční nedůvěra a nenávist mezi Sinhálci a Tamily tak nebere konce, ti jsou stále vnímáni jako druhořadí občané. Na změnu situace by byla potřebná větší angažovanost Indie a Západu, vzhledem ke své chudobě však pro tyto země není prioritou. Přes všechny tyto problémy je na celé Srí Lance zřejmá snaha rychle se vzpamatovat z válečné katastrofy, tak jako se nakonec probírala i z ničivého tsunami. Začalo přesídlování vytlačeného obyvatelstva a investice do zničené infrastruktury a sociální sféry. Země s nadějí očekává investice ze zahraničí, hlavně z Číny a Mezinárodního měnového fondu a stejně toužebně vyhlíží turisty (*Sri Lanka Timeline*, 2009).

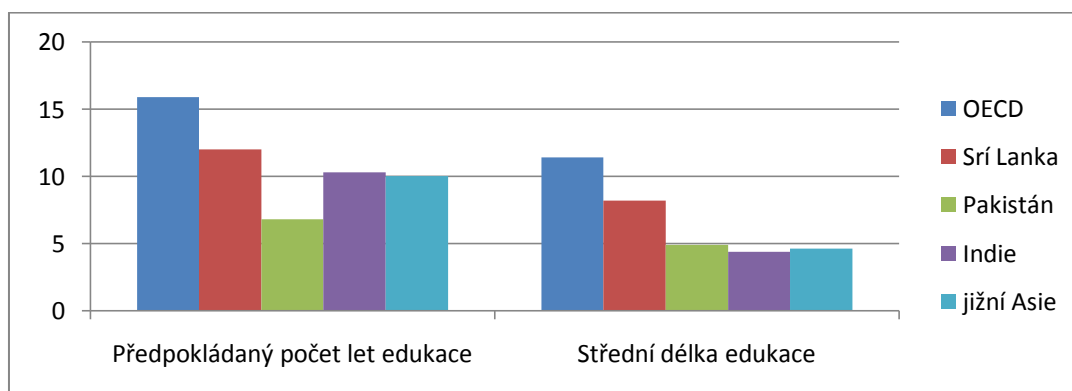
Na pozadí tohoto konfliktu lze jasně vidět tzv. bludné kruhy násilí s typickou spirálovou eskalací. Postoj Tamilů v počátečních fázích konfliktu lze označit za reaktivní, ale v průběhu se tento postoj díky působnosti *LTTE* značně posunul. Bludný kruh násilí se

uzavřel a z počátečních reaktivních postojů tamilské menšiny na diskriminační opatření srílanské vlády se proměnil v násilné reakce a akce ze strany *LTTE*.

4.2 EKONOMICKÁ SITUACE V LETECH 1990 - 2008

Po dosažení nezávislosti v roce 1972 byla prováděna řada strategií a plánů, určených na dosažení udržitelného hospodářského růstu, sociálního rozvoje a rovnosti. Srílanská vláda prosazuje otevřenou tržní ekonomiku. Její ekonomika má v dnešní době potenciál dosáhnout hospodářského růstu nad 8 %. Z toho je nejvíce příležitostí v sektoru služeb, čemuž napomáhá vysoká úroveň gramotnosti obyvatelstva, která nebývá u rozvojových zemí příliš obvyklá, a jeho snaha se dále vzdělávat. V grafu 4.3 je znázorněn tento rozdíl v rozmezí regionu jižní Asie a ve srovnání se zeměmi *OECD* za rok 2010. Další možností je růst v dopravním sektoru díky strategické poloze Srí Lanky v blízkosti hlavních mořských cest, dále růst v mezinárodních telekomunikacích, finančních službách, zábavním průmyslu a informačních technologiích. Sektory, jako je zemědělství a průmysl, by měly více přispívat k růstu, bohužel tak tomu zatím není, jelikož základními předpoklady jsou zvýšení produktivity práce, využívání moderních technologií a další deregulace ekonomiky, k čemuž jsou zapotřebí další reformy ke zlepšení práce různých institucí a vylepšení infrastruktury, ke kterým ale zatím není dostatečná podpora i z důvodu toho, že zatím nebyl zlepšen přístup k financím pro zemědělce a pro malé a střední podnikatele (*Mahinda Chitnana: Vision for a New Sri Lanka, A Ten Year Horizon Development Framework 2006 -2012*, 2006).

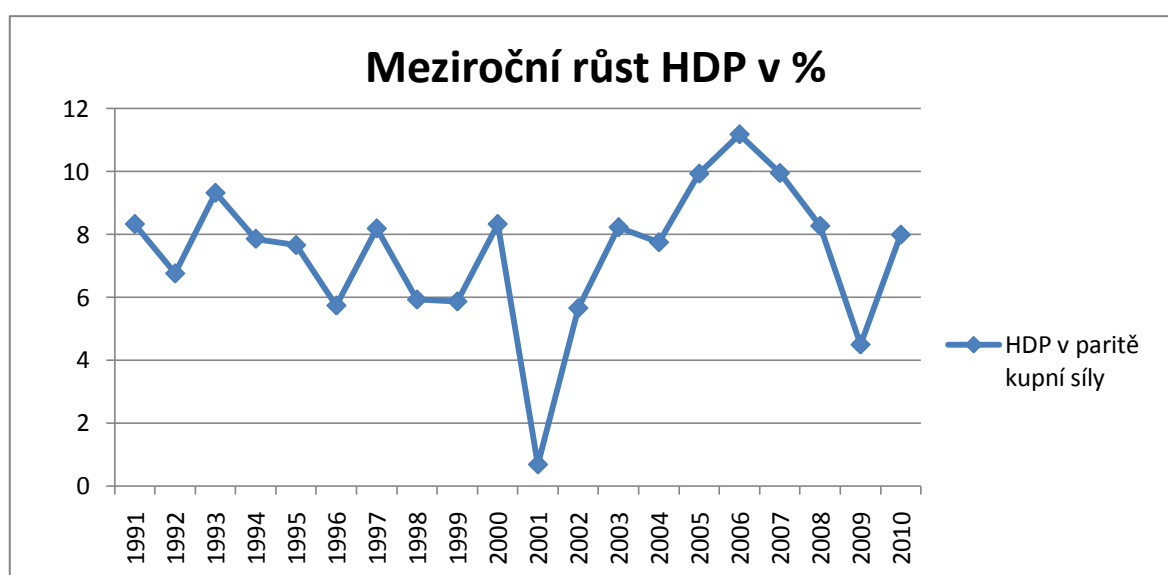
Graf 4.3 Srovnání délky edukace

Zdroj: *United Kingdom* (2010), *Sri Lanka* (2010), vlastní úprava.

Tempa růstu HDP v 90. letech a v první dekádě 21. století oproti letům předchozím klesla v průměru o 1,2 %. Ekonomika však stále průměrně rostla o 7,397 % ročně. Tento růst umožnily jak obrovské válečné výdaje, tak i výrazné snížení populačního přírůstku, což se odrazilo právě na dalším pozvolném růstu HDP na obyvatele (Adamcová a kol., 2009). Z následujícího grafu je patrné, že nejmenší růst se odehrál v roce 2001, což lze vysvětlit tamilským útokem na mezinárodní letiště, po kterém byla země dlouhodobě ochromena jak po ekonomické stránce, tak po stránce politické. Proto zahraniční investice, vyhodnocené jako rizikové, ustaly. V tomto období dlužila Srí Lanka 101 % svého HDP zahraničním věřitelům a byla na pokraji bankrotu. Príměří s *LTTE* v roce 2002 bylo jediným východiskem z této situace a zajistilo zemi další zahraniční půjčky. Naopak nejvyšší růst byl zaznamenán v roce 2006. Za jeho vznikem stojí tsunami z roku 2004, které pomohlo díky humanitární pomoci proudící na ostrov nastartovat ekonomický rozvoj. Do hodnoty HDP se ve vysoké míře promítl až v roce 2006. Další závažnější pokles z roku 2009 je pak spojen s ukončením konfliktu, poklesem armádních aktivit financovaných vládou a s celkovým ochromením země kvůli posledním intenzivním bojům. Jak lze vyčíst z grafu 4.4, v roce 2010 země úspěšně navázala na vysoký růst temp HDP z roku 2004.

Graf 4.4 Meziroční procentní růst HDP v období 1991 – 2010

Zdroj: *International Monetary Fund - 2010 World Economic Outlook*, vlastní úprava.

V tabulce 4.1 jsou uvedeny hodnoty HDP v mld. *USD* za jednotlivé roky. Lze z ní vypočítat rostoucí trend, přestože – jak je patrné v grafu 4.4 – meziroční přírůstky jsou značně kolísavé.

Tabulka 4.1 HDP v letech 1991 – 2010

Rok	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
HDP v PPP USD (mld.)	27,18	29,02	31,72	34,21	36,82	38,93	42,12	44,61	47,23	51,15
Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
HDP v PPP USD (mld.)	51,50	54,41	58,88	63,44	69,74	77,53	85,24	92,28	96,43	104,12

Zdroj: *International Monetary Fund - 2010 World Economic Outlook*, vlastní úprava.

Podstatným faktorem pro další vývoj ekonomiky Srí Lanky je ukončení vojenského konfliktu mezi vládou a Tygry osvobození tamilského Ílámu v květnu 2009. Srílanská vláda nyní usiluje o obnovu země a snaží se přilákat zahraniční investory především do tolik potřebných oblastí infrastruktury, služeb, cestovního ruchu, stavebnictví či vzdělávání. Konkurenceschopnost země dále závisí i na dostupnosti energie za nízké ceny srovnatelné v okolních zemích. Problémem Srí Lanky nadále zůstává špatný rating u zahraničních bank, který brání masivnějšímu přílivu investic do země (*Programme to improve positive attitudes towards creating a noble and righteous society together with economic development in the country*, 2011).

Tento trend se vláda snažila omezit svými programy zaměřenými na ekonomický rozvoj a rozvoj lidských zdrojů. Tyto programy sice umožnily Srí Lance dosáhnout poměrně vysokou kvalitu života za nízké úrovně příjmu na hlavu, ale zapříčinily růst nezaměstnanosti a chudoby, jelikož nezahrnovaly všechny pracovní oblasti, ale jen výše zmíněné. V těchto oblastech jako rozvoj služeb a cestovního ruchu, stavebnictví či vzdělávání nebo souhrnně v celkovém rozvoji lidských zdrojů byl zaznamenán růst, ostatní naopak začaly upadat a prohlubovaly se regionální rozdíly. Vláda se snažila vyřešit narůstající problémy nezaměstnanosti a chudoby rozvojem dalších sektorů, zaměřila se především na budování infrastruktury, rozvoje měst a průmyslu, toto mělo za následek prohloubení chudoby obyvatelstva z důvodu degradace a vyčerpání přírodních zdrojů. V dnešní době se tuto hrozbu

podařilo politikou vlády obrátit a opět se podařilo ze Srí Lanky vytvořit stabilně rostoucí zemi s otevřenou ekonomikou, která se snaží získat zahraniční investory potřebné k dalšímu úspěšnému rozvoji (*Mahinda Chitnana: Vision for a New Sri Lanka, A Ten Year Horizon Development Framework 2006 -2012*, 2006).

4.3 ZAHRANIČNÍ VZTAHY SRÍ LANKY

V zahraniční politice Srí Lanky lze vidět už po delší dobu znatelný příklon k pragmatičnosti, kterou je možné charakterizovat snahou o rozvoj politických a zvláště pak ekonomických vztahů se všemi státy, pochopitelně zejména s těmi, kde je to pro Srí Lanku výhodné. Ekonomická dimenze politiky je, vzhledem k probíhajícím ekonomickým reformám, nejvíce zdůrazňována. Prioritou zůstává zájem na rozšiřování vztahů se zeměmi subkontinentu v rámci *Sdružení zemí jižní Asie pro regionální spolupráci* nebo na bilaterální úrovni s významnými obchodními partnery. Srí Lanka je aktivním zastáncem zóny volného obchodu v Jižní Asii i v oblasti Indického oceánu (*Mahinda Chitnana: Vision for a New Sri Lanka, A Ten Year Horizon Development Framework 2006 -2012*, 2006).

Zahraniční obchod

Jak již bylo řečeno, ekonomika Srí Lanky je vysoce závislá na zahraničním obchodu, a to především na západních trzích, jejichž krize tudíž ovlivnila i vývozy Srí Lanky vzhledem k tomu, že největším jednotlivým vývozním trhem jsou Spojené státy americké, následovány skupinou Evropské unie. Dohromady tyto dva trhy dosahují téměř 60 % srílanského vývozu. Evropská unie je také hlavním zdrojem příjmů z turistiky. Největší dovozy jsou z asijských zemí, mezi nimiž hraje dominantní úlohu Indie. Vztahy s Indií zůstávají nadále velice důležité, protože si stále udržuje značný podíl v dovozu. Indie má zájem na stabilitě ostrova a na zachování jednoty Srí Lanky, neboť rozdělení ostrova, o které usilovala již dříve zmiňovaná skupina Tygři osvobození tamilského Ílámu, by mohlo být využito podobnými separatistickými hnutími v Indii a hlavně by se odrazilo v politických i ekonomických vztazích obou zemí (*Economic and social statistics of Sri Lanka – 2010*, 2010).

Novým hráčem ve srílanských vodách je Čína, která poskytuje zemi finančně objemnou rozvojovou spolupráci. Čínská vláda získala kontrakt na rozvoj východosrílanského přístavu a kredit u srílanské vlády za to, že ji nekritizovala během bojů proti Tygrům osvobození tamilského Ílámu. Srí Lanka taktéž přikládá značný význam vztahům

s industrializovanými státy jihovýchodní Asie, jedná se především o ekonomické zájmy. Aktivními obchodními partnery i investory jsou v poslední době Hongkong, Singapur, Tchaj-wan a Jižní Korea (*Srí Lanka: Zahraničně-politická orientace*, 2010).

Z hlediska komoditní struktury jsou hlavní vývozní položky země textilní zboží a doplňky, čaj a koření, diamanty, drahé kameny a šperky, kokosové produkty, výrobky z pryže a rybí produkty, naopak nejdůležitější dovozní položky jsou textil (látky), produkty z minerálů, ropa, strojírenské zboží a dopravní prostředky. Pokračující ekonomický růst vyvolával vyšší potřebu dovozů ropy, která představuje největší podíl dovozu, investičního zboží a textilu (hlavně látek) k dalšímu zpracování (*Srí Lanka Socio-Economic Data – 2010*, 2010).

Co se týče ochrany trhu, je země jednou z nejotevřenějších zemí jihovýchodní Asie. Jakožto malá ekonomika s omezenou domácí poptávkou musí uplatňovat politiku co nejširšího zapojení do světové ekonomiky. V roce 2001 v důsledku občanské války byla zavedena původně maximálně na 1 rok dovozní přírážka 40 % za účelem získat prostředky pro vyčerpanou ekonomiku. Tato přírážka byla postupně snižována, v roce 2003 činila 20 %, a v roce 2004 klesla na 10 %. Její platnost byla zrušena k 31. 12. 2005 (*Srí Lanka: Investiční klima*, 2010).

Dnes je v zásadě uplatňován systém liberálního a otevřeného trhu. Ochrana domácího trhu se uplatňuje pouze při dovozech vybraných zemědělských plodin, strategických surovin a dalších vybraných položek. Z tohoto důvodu je investiční klima na Srí Lance jedno z nejliberálnějších v Asii. Od dubna roku 2002 je povoleno zakládat podniky plně ve vlastnictví zahraničního investora i v oblastech podnikání, kde toto nebylo v minulosti možné, jako je výstavba budov a silnic, hromadná doprava, telekomunikace, bankovníctví, pojišťovny, výroba a distribuce energie. Mezi takzvaně regulovaná odvětví patří letecká doprava, pobřežní doprava, výroba zbraní, narkotik, alkoholu, tisk peněz, dobývání drahých kamenů a loterie (*Srí Lanka: Investiční klima*, 2010).

V rámci celosvětové ekonomické spolupráce se Srí Lanka stala členským státem řady mezinárodních politických a hospodářských organizací a seskupení jako například Organizace spojených národů, Světové banky, Mezinárodního měnového fondu, Sdružení zemí jižní Asie pro regionální spolupráci, Zóny volného obchodu v Jižní Asii, Světové obchodní organizace,

Sdružení pobřežních států Indického oceánu pro regionální spolupráci (*Bilateral and Regional Perspective*, 2011).

Zahraniční pomoc

Přes značnou angažovanost ve světovém obchodě potřebuje země stále množství zahraniční pomoci jako rozvojová země z důvodu velikosti zahraničního dluhu, do kterého se dostala v 70. letech, kdy nebyla schopna udržet stabilní kurz v rámci volného tržního hospodářství. Hodnota amerického dolaru ve srovnání se srílanskou rupií stále rostla, což nepříznivě ovlivnilo velikost dovozu a zvýšil se deficit obchodní bilance, následně pak zahraniční dluh vlády. Podle údajů publikovaných srílanskou vládou činil zahraniční dluh země ke konci roku 2009 4161 mld. *LKR* (srílanská rupie), což znamená navýšení o 572 mld. v porovnání s předchozím rokem, kdy celkový dluh ještě čítal 3589 mld. *LKR*. Celkový dluh sestává ze zahraničního dluhu ve výši 1760 mld. *LKR* a z domácího ve výši 2401 mld. *LKR*. Úhrnný dluh v poměru k HDP tak stoupl z 81,4 % v roce 2008 na 86,2 % v roce 2009 (*Monthly Bulletin October 2010*, 2010). Hlavní proud pomoci přichází od Asijské rozvojové banky, Mezinárodní rozvojové agentury a výrazná pomoc je poskytována také Japonskem, dále pak Evropskou unií a v omezeném množství od Spojených států amerických a Kanady. Úvěry směřují především do oblastí hospodářských rozvojových programů a dále do sociální sféry (školství, zdravotnictví). V posledním roce se objevily rozvojové projekty financované Čínou (Deshal de Mel, Anneka de Silva, 2009). Evropská unie poskytuje Srí Lance rozvojovou pomoc systémem obchodních preferencí, který usnadňuje vývoz z rozvojových států do členských zemí Evropské unie. V roce 2008 začala kontrola systému, zda Srí Lanka stále splňuje podmínky pro přijetí této pomoci, a to především z hlediska dodržování lidských práv. Během procesu kontroly byly objeveny skutečnosti, které ukazují na porušování lidských práv, především v oblasti dětské práce, a proto byla srílanská vláda požádána o vyjádření a objasnění situace. Evropská unie zatím reakci Srí Lanky neobdržela a nyní se jedná o to, zda bude podpora zemi ponechána či ne, s předpokladem, že ji ponechána bude. Má sloužit jako pojistka politické stability (*Country Profiles. Sri Lanka*, 2010).

4.4 INDEX LIDSKÉHO ROZVOJE¹⁸

Jakožto celosvětově uznávaný ukazatel má index lidského rozvoje velkou vypovídací schopnost o celkové situaci v dané zemi a je vhodné se jím podrobněji zabývat pro lepší vykreslení situace. V rámci tohoto ukazatele je Srí Lanka považována za středně rozvinutou zemi.

Tabulka 4.2 Vývoj *HDI* a jednotlivých složek na Srí Lance v letech 1980 – 2010

	Naděje na dožití při narození	Předpokládaný počet let edukace	Střední délka edukace	HNP na obyvatele (PPP USD)	HDI
1980	67,8	9,9	6,1	1,677	0,513
1985	68,9	10,5	6,5	1,963	0,538
1990	69,4	11,2	6,9	2,168	0,558
1995	69,4	12	7,2	2,654	0,584
2000	70,9	-	7,6	3,258	0,609
2005	73,7	12	7,9	3,792	0,635
2010	74,4	12	8,2	4,886	0,658

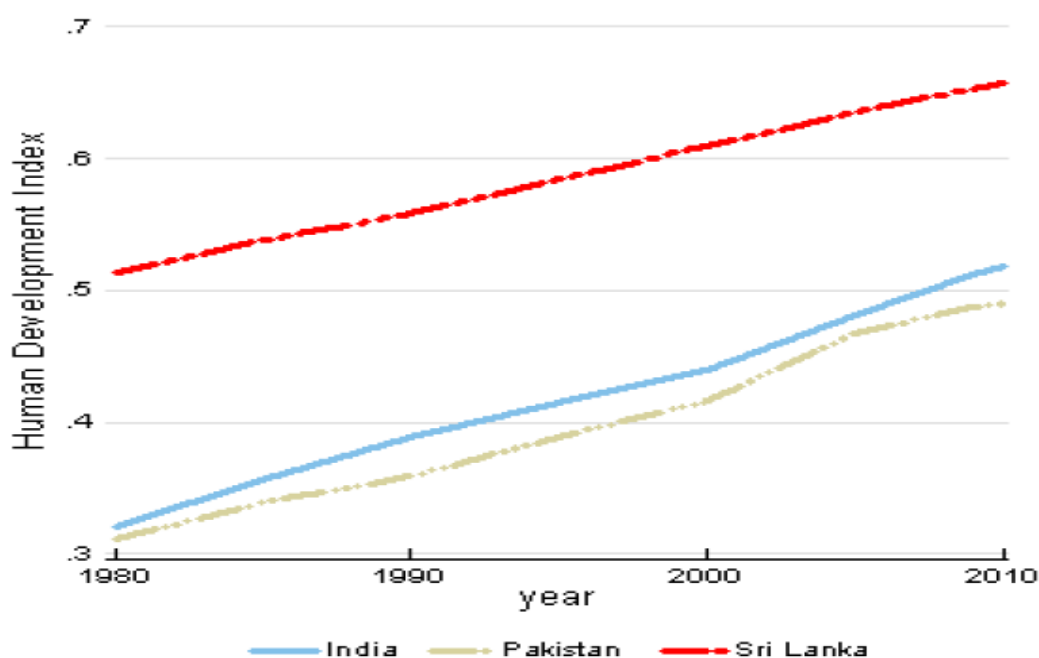
Zdroj: *Sri Lanka* (2010), vlastní úprava.

Srí Lanka vykazuje pokrok ve vývoji jednotlivých ukazatelů *HDI* mezi lety 1980 a 2010, naděje na dožití při narození vzrostla o téměř 7 let, průměrný počet let školní docházky se zvýšil o cca 2 roky a očekávaná doba edukace se zvýšila o 2 roky, HNP se pak zvýšil dokonce o 191 % za sledované období. Z hlediska hodnocení pokroku je na místě použít srovnání s dalšími okolními zeměmi, které mají obdobně vysoké HDP, aby šly dostatečně zhodnotit další položky *HDI* a jejich vývoj v průběhu času. Z grafu 4.5 je patrné,

¹⁸ *HDI* - ukazatel uveřejňovaný od roku 1990 ve statistické Zprávě o lidském rozvoji, vydávané Organizací spojených národů. Je složen ze tří faktorů: hmotné životní úrovně (měřené výší hrubého domácího produktu připadajícího na jednoho obyvatele), zdraví a kvality života (měřeny průměrnou délkou dožití) a rozsahu vzdělávacích příležitostí (měřeným kombinovaným podílem příslušné populace navštěvující školy). Určuje se v rozsahu od 0 do 1 při čemž nejrozvinutější, jsou země s nejvyšším číslem. Změny v indexu je důležité zkoumat v průběhu času, jelikož jeho dílčí část hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele je velmi citlivý na krátkodobé změny politiky (Hajdová, 2008).

že počáteční hodnoty zemí jižní Asie jsou si velmi blízké, již v té době se Srí Lanka vymykala svou nadprůměrnou hodnotou a tento svůj nadprůměr si stále udržuje. Z počátku byl způsoben převzetím koloniálního politického systému a administrativní hierarchie. Na rozdíl od Indie, kde hinduistický kastovní systém nerovnoměrně rozděluje společnost, měla Srí Lanka další výhodu v buddhistické podpoře ekonomického vývoje a celkového blahobytu společnosti. V rámci zabránění a zmírnění etnického konfliktu srílanské vlády podporovaly programy rozvoje lidských zdrojů, vzdělanosti a sociální programy, čímž si Srí Lanka dále zvyšovala hodnotu *HDI*. Etnický konflikt měl paradoxně i další přínos pro rozvoj toho indexu v podobě státních investic a zakázek na udržení bojeschopné armády, stejně jako vzniku pracovních míst v jejich řadách. Na straně *LTTE* pak docházelo k podpoře jednotek zahraničním kapitálem. Lze říct, že konflikt měl kromě převahy negativ i několik pozitiv pro ekonomický rozvoj, čímž sekundárně ovlivnil i rozvoj lidských zdrojů. Srílanské obyvatelstvo dokáže všeobecně využít příznivé i nepříznivé situace pro svůj celkový rozvoj.

Graf 4.5 Vývoj *HDI* v období 1980 – 2010, srovnání Indie, Pákistánu a Srí Lanky

Zdroj: *Sri Lanka* (2010).

V loňském roce Srí Lanka taktéž vykazovala hodnoty nad průměrem zemí jižní Asie. Nadprůměrné jsou i v rámci středně rozvinutých zemí dle *HDI*, přičemž nevyniká pouze v jednom z dílčích ukazatelů indexu, nýbrž ve všech. Celkově lze říct, že *HDI* Srí Lanky stabilně roste přes všechny nepříznivé faktory, kterým musela čelit. Postupně se přibližuje

hodnotám, které mají země *OECD* a které začínají pro rok 2010 od indexu 0,75 a výše. Srí Lanka se pohybuje v posledních letech na hodnotách 0,635 za rok 2005 a 0,658 za rok 2010 s potenciálem dalšího růstu (*Sri Lanka*, 2010).

Tabulka 4.3 Srovnání *HDI* s vybranými zeměmi a regiony za rok 2010

	HDI	Umístění dle HDI	Naděje na dožití	Předpokládaný počet let edukace	Střední délka edukace	HNP na obyvatele (PPP USD)
Srí Lanka	0,658	91	74,4	12	8,2	4,886
Pákistán	0,490	125	67,2	6,8	4,9	2,678
Indie	0,519	119	64,4	10,3	4,4	3,337
Malajsie	0,744	57	74,9	12,5	9,5	13,927
jižní Asie	0,516	-	65,1	10	4,6	3,417
středně rozvinuté země	0,592	-	69,3	11	6,3	5,134
OECD	0,879	-	80,3	15,9	11,3	37,077

Zdroj: *Sri Lanka* (2010), vlastní úprava.

4.5 ZHODNOCENÍ HOSPODÁŘSKÉHO VÝVOJE PO ROCE 2008, PŘEDPOVĚĎ DALŠÍHO VÝVOJE

Další ekonomický růst má svá omezení vyplývající z některých úzkých míst hospodářství. S cílem zajistit a udržet hospodářský růst nad úrovní 8 % a uvolnit potenciál ekonomiky přijala vláda v listopadu 2006 společně s novým rozpočtem na rok 2007 dokument nazývaný „Desetiletý výhled“ („*Ten-year Horizon Development Framework 2006-2016*“), zkráceně „*Ten-year Vision*“. Obecným cílem je kombinovat pozitivní zkušenosti z tržní ekonomiky s domácími potřebami vhodnou podporou domácích podniků a povzbuzováním zahraničních investorů. Cílem je nízká inflace okolo 4 % a fiskální konsolidace, které by se mělo dosáhnout snížením rozpočtového deficitu pod 4 % HDP do roku 2016 (*Mahinda Chitnana: Vision for a New Sri Lanka, A Ten Year Horizon Development Framework 2006 - 2012*, 2006).

Základními sektory hospodářství, kterým se bude vláda věnovat, je infrastruktura (především energetika), dále zlepšování kvality a stavby nových silnic, přístavů a letišť, cestovní ruch, zajištění kvalitních služeb (především telekomunikačních a finančních) a zajistit vyšší úroveň vzdělání a lékařské péče. Otázka rozvoje lidských zdrojů nabývá na důležitosti. Velké množství lidí cestuje do zahraničí za lepším vzděláním, které není na Srí Lance k dispozici v dostatečné kvalitě, a za odpovídající lékařskou péčí (*Programme to improve positive attitudes towards creating a noble and righteous society together with economic development in the country*, 2011).

V zemi probíhá privatizační program, který umožnil zvýšit výkonnost malého a středního výrobního sektoru. Vzhledem k postupné stabilizaci země, vláda přistoupila ke změnám celého legislativního rámce, aby vytvořila podmínky k prohloubení ekonomických reforem. Zákony, které byly přijaty v r. 2005 (*Fiscal Responsibility Act, Monetary Act*), a opatření ke zjednodušení daňové administrativy ustanovením jednotného úřadu, který spravuje tok financí, napomohly k zajištění stability ekonomiky (*Srí Lanka: Finanční a daňový sektor*, 2010).

Ekonomika Srí Lanky se přes globální finanční krizi vyvíjela v roce 2008 příznivě a hospodářský růst dosáhl 6 %. Srí Lanka si tak v posledních čtyřech letech udržuje vysoké tempo růstu hrubého domácího produktu. Výsledkem vysokého hospodářského růstu s relativně malým přírůstkem obyvatelstva bylo další zvýšení příjmu na hlavu na 1 969 *USD*. Problémem zůstává poměrně vysoká inflace, která v roce 2008 dosáhla 14,4 %. Tento problém se však podařilo podchytit a míra inflace v roce 2009 rapidně poklesla, byť má nyní opět stoupavou tendenci. Oproti tomu míra nezaměstnanosti dále klesla a dosáhla v loňském roce 5,2 %. Méně příznivě se vyvíjel zahraniční obchod, kdy obchodní bilance Srí Lanky se propadla do schodku přes 4 mld. *USD*. Zatímco dovozy výrazně rostly, vývoz stagnoval, především kvůli krizi na zahraničních trzích a tedy malému odbytu (*Srí Lanka Socio-Economic Data – 2010*, 2010).

Globální finanční krize a za ní následující recese ukázala, jaké jsou slabé stránky na export orientované ekonomiky. Vyproštění srílanské ekonomiky z krize bylo možné díky půjčce *IMF* ve výši 2,6 mld. *USD*, která stejně jako ukončení občanské války pomohla obnovit důvěru investorů ve zdejší ekonomiku a zároveň se odrazila ve zlepšení ratingového ohodnocení Srí Lanky. V první polovině roku 2010 dosáhl hospodářský růst 7,8 % (ve stejném období v roce 2009 byl růst jen 1,9 %) a celkový růst pak činil 7,4 %. Díky nižší

inflaci mohla Centrální banka snížit úrokové míry a dopomoci obnově domácí ekonomiky. Podařilo se rovněž snížit schodek státního rozpočtu na 8 % z předchozích 9,9 % za rok 2009. Došlo k posílení dovozu i vývozu, vzrostly investice do oblasti výroby, telekomunikací, výstavby a cestovního ruchu. Ten se po skončení občanské války prudce rozmohl a zaznamenal nárůst téměř o 44 %. Dalším pozitivním jevem spojeným s koncem konfliktu je pokles nezaměstnanosti a růst pracovních příležitostí v Severní a Východní provincii. Novým lukrativním sektorem se stal kromě cestovního ruchu i vývoz služeb spojených s informačními technologiemi. Naopak poklesly přímé zahraniční investice, především vlivem globální finanční krize (*Srí Lanka: Ekonomická charakteristika země*, 2011).

V roce 2011 je očekáván růst v hodnotě 8 %, jak bylo stanoveno za dlouhodobý cíl. Na jeho nárůstu by se mělo podílet především zemědělství, výrobní sektor a služby. Vládní plán počítá s diverzifikací vývozních položek i odběratelů a prohloubením ekonomické integrace v rámci regionu jižní Asie, především s Indií a Pákistánem (*Srí Lanka: Ekonomická charakteristika země*, 2011).

Současná vláda i prezident ukázali dostatečnou vůli k tomu vést zemi k dalšímu rozvoji. Státní rozpočet je vstřícný vůči novým investicím a vyhlašuje další pokračování deregulace ekonomiky a zjednodušení legislativního rámce. V daňové oblasti se neočekávají zásadní změny. S největší pravděpodobností bude vláda přistupovat k opatřením v závislosti na dalším vývoji politické a ekonomické situace. Dalšími podmínkami zrychlení hospodářského růstu jsou strukturální změny průmyslu, zvýšení produktivity a zajištění dostatečných a stálých dodávek elektřiny. Dosažení vyššího tempa růstu bude vyžadovat vyšší investice do státního i soukromého sektoru ve všech oblastech hospodářství, ale i do vzdělání.

5 ZÁVĚR

Dnes je všeobecně známo, že rozdílnou výkonnost národních hospodářství způsobují mimo jiné institucionální faktory, kterým nebylo v minulosti věnováno mnoho pozornosti. Ve své práci jsem za pomoci těchto faktorů charakterizovala ekonomický rozvoj Srí Lanky. Jako bývalá britská kolonie a z dnešního pohledu rozvojová země by se měla rozvíjet stejně jako například Indie, která byla rovněž britskou kolonií a patří také k rozvojovým zemím. Přesto je srílanský rozvoj v mnohém specifický, a to z náboženských, etnických a politických důvodů. Ke zpracování své bakalářské práce jsem si vybrala právě tyto institucionální faktory (náboženství, politický režim a etnický konflikt) pro jejich schopnost ovlivňovat ekonomickou výkonnost.

Srílanská demokratická socialistická republika (*Democratic Socialist Republic of Sri Lanka*), jak zní oficiální název, je ostrov ležící v Indickém oceánu s rozlohou 65 610 kilometrů čtverečních. Úředními jazyky jsou sinhálština a tamilština, jako spojovací jazyk slouží angličtina. Měnou je pak srílanská rupie (*SLR*). V této Perle Indického oceánu, jak je často nazývána, žije podle nejnovějších údajů z roku 2010 přibližně 21,3 milionů obyvatel. Srí Lanka je, co se týče demografického složení, velmi rozmanitou krajinou a je možné ji označit za tzv. etno-náboženskou mozaiku. Srí Lanka je nábožensky, etnicky i jazykově heterogenní, což je jeden ze základních faktorů vedoucí ke konfliktu, kterým byl tento ostrov již od 50. let minulého století sužován.

Cílem této práce bylo charakterizovat vliv náboženství a politického režimu na ekonomický rozvoj Srí Lanky. Na základě prostudovaných materiálů jsem dospěla k závěru, že různá světová náboženství, víra a přesvědčení jednotlivců i celých společenství, stejně jako hodnoty a tradice, ovlivňují ekonomický rozvoj zemí jak pozitivně, tak i negativně. Mezi pozitivní vlivy patří např. podpora svobody, vzdělání, rozvoje, jako příklad lze uvést vliv protestantismu v případě industrializace západní Evropy v 19. století, nebo buddhismus a jeho mravní kodexy. Mezi negativní vlivy můžeme zařadit, obzvláště v případě islámu a hinduismu, negativní přístup k rovnosti pohlavní, svobodě, vzdělání, nerovnoměrné rozdělení společenského postavení, fanatismus. Náboženství je nedílnou součástí kultury zemí, prolíná se v mnoha společenských aspektech, působí na společenské a ekonomické potřeby lidí, udává jejich směr, ať už v oblastech svobody, vzdělání nebo mnohých dalších. Tím působí sekundárně skrze obyvatelstvo na ekonomickou výkonnost zemí. Mnohdy je jako

v případě Srí Lanky na náboženských základech postavená samotná národní identita zemí a politický systém. Tento politický systém pak dále významně ovlivňuje rozvoj dané země.

V současné době převládá názor, že pro ekonomický rozvoj je z politických režimů nejprospěšnější demokratické zřízení. Toto tvrzení se opírá o předpoklad, že totalitní režimy nedostatečně zabezpečují ochranu soukromého vlastnictví, neposkytují příznivé podmínky pro podnikání, brání šíření vzdělanosti, nezávislosti a osobní svobody. Tímto se z nich stává zřejmá překážka ekonomického rozvoje zemí. Demokratická zřízení naopak podporují lidské svobody, šíření vzdělání a nezávislost, čímž poskytují ochranu soukromému vlastnictví a usnadňují podnikání, což následně vede k rozsáhlejšímu ekonomickému rozvoji. Celkově lze pak říci, že jednotlivé institucionální faktory se vzájemně prolínají a ovlivňují, jak primárně, tak i sekundárně. Jedním z výsledků tohoto propojení byl vznik etnického konfliktu na Srí Lance. Náboženská rozdílnost jednotlivých etnik spolu s postojem srílanské vlády vytvořila prostředí pro vznik konfliktu, který provázel srílanské dějiny od doby vzniku samostatné republiky v roce 1948 až do roku 2009, kdy byl konečně uzavřen mír.

Srí Lance jako postkoloniální zemi zůstaly rysy pro tento stav typické. Na jedné straně to byl zánik tradičního zemědělského sektoru a současně preferování výhodných proexportních rostlinných odvětví, na straně druhé nedostatečné investice do rozvoje ostatních průmyslových odvětví a infrastruktury (kromě dopravního sektoru) zajišťujících zemi větší konkurenceschopnost a ekonomickou sílu. Při posuzování ekonomického vývoje země je však zřejmé, že výstavba dopravních spojů jako taková (v případě Srí Lanky spojená se zajištěním exportu produktů rostlinné výroby) byla jedním z prvků hrajících klíčovou roli při rozvoji ekonomiky. Vláda vytvořila prostor a možnost pro rozvoj dalšího podnikání, takže po vyhlášení nezávislosti mohl nastat a také nastal další vývoj zemědělského sektoru – samozřejmě, že nejdříve v těch odvětvích, která byla rozvinuta nejvíce. A to i přes značnou nestabilitu v politické sféře. Kolonialismus umožnil vytvoření hospodářských vazeb, v nichž byla země jakožto kolonie zařazena na specifické místo v mezinárodní dělbě práce a v mezinárodním obchodě. Její nerozvinutost v rámci celosvětového pohledu je dána právě tímto zařazením, kdy vyspělé státy využívají svou hospodářskou a politickou moc k udržení a celkovému prohloubení stavu závislosti za použití zahraničního průmyslového a finančního kapitálu, tlakem na hospodářskou disciplínu rozvojových zemí a nerovnou obchodní výměnou se skrytým transferem hodnoty k bývalému kolonizátorovi.

Dále pak kolonialismus vytvořil uměle politický systém a administrativní hierarchii, které držely pohromadě pouze silou kolonizátora. Po jeho odchodu se systém, který byl uměle vytvořen a neměl potřebný čas se postupně vyvinout, jak tomu bylo v Evropě, rozpadá. Tento rozpad je provázen právě politickou nestabilitou a autoritativními režimy. Dá se říci, že z hlediska kolonizátora bylo politicky velmi důvtipné rozdělit obyvatelstvo na skupiny podle ras a náboženského vyznání, protože mu to usnadnilo lépe zachovat své nadřazené postavení a směřovat hospodářství dle svého zájmu.

V návaznosti na třetí kapitolu je zřejmé, že se jednotlivé vlády na Srí Lance snažily o postupný ekonomický a sociální rozvoj země. Důvodů, proč byl rozvoj pomalý a navíc brzděn etnickým konfliktem, je několik. Vlády neměly zájem – kvůli svému náboženskému přesvědčení, rozložení společnosti na základě etnické příslušnosti a také díky tomu, že byli příslušníky právě většinového etnika – na tom, aby stejné podmínky pro rozvoj a přístup ke vzdělání měla i etnika druhá. Na základě těchto podmínek se nelze divit, že bída a rozlícenost jedné skupiny a povyšování se druhé skupiny mělo za následek, že se země stala bojištěm. Srí Lanka se změnila ve vysoce nestabilní zemi jak z ekonomického, tak i z politického hlediska. Vzhledem k malé velikosti a absenci většího nerostného bohatství země nebylo pro vyspělé státy důležité pomoci ukončit konflikt. Naopak se od ní zcela odvrátili a začali stahovat svůj kapitál, což přispělo k hlubšímu ekonomickému propadu země.

Přes všechny nezdary a komplikace, které provázely její vývoj, je dnes Srí Lanka nejvyspělejší zemí jižní Asie. Pro další výzkum by bylo zajímavé poodhalit důvod ekonomické odlišnosti ostatních zemí v regionu a odpovědět na otázku, zda se na rozdílné ekonomické úrovni nepodílí také zčásti odlišná náboženství nebo míra a délka uplatnění demokratického zřízení.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Monografie

ACEMOGLU, D. *Introduction to modern economic growth*. Princeton: Princeton University Press, 2009. 990 s. ISBN 978-0-691-13292-1.

ADAMCOVÁ, L.; NĚMEČKOVÁ, T. a kol. *Rozvojová ekonomika*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2009. 364 s. ISBN 978-80-245-1515-1.

ADAMOVÁ, K.; KŘÍŽKOVSKÝ, L.. *Politologie*. Praha: Codex, 1997. 381 s. ISBN 80-85963-22-1.

AUBRECHT, R.; KADERKA, M. *Maturitní otázky z dějepisu* Praha: Nakladatelství Tutor s.r.o., 2006. 176 s. ISBN 80-86700-31-3.

BELL-FIALKOFF, A. *Etnické čistky*. 1. vyd. Praha: Práh, 2003. 327 s. ISBN 80-7252-070-9.

CAMERON, R. *Stručné ekonomické dějiny světa: Od doby kamenné do současnosti*. Praha: Victoria Publishing, 1996. 475 s. ISBN 80-85865-21-1.

DANĚK, P. *Nerovnoměrný rozvoj světa: kolonialismus, neokolonialismus a diskurz rozvoje*. In JEHLIČKA, P.; TOMEŠ, J.; DANĚK, P. (eds.) *Stát, prostor, politika. Vybrané otázky politické geografie*. 1. vyd. Praha: Přírodovědecká fakulta UK, 2000. 274 s. ISBN 80-238-5566-2.

FILIPSKÝ, J.; KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, B.; MAREK, J.; VAVROUŠKOVÁ, S. *Dějiny Bangladéše, Bhútánu, Malediv, Nepálu, Pákistánu a Šrí Lanky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2003. 471s. ISBN 80-7106-647-8.

HEYWOOD, A. *Politologie*. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 537 s. ISBN 978-80-7380-115-1.

HOLMAN, R. a kol. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 539 s. ISBN 80-7179-380-9.

JOHNSTON, R. J.; GREGORY, D.; SMITH, D. M. *The dictionary of human geography*, 3. vyd. Oxford: Blackwell, 1994. 724 s. ISBN 978-06-3118-142-2.

KEENE, M. *Světová náboženství*. 2. vyd. Praha: Knižní klub, 2003. 192 s. ISBN 978-80-242-2137-3.

MALÁ, K. *Konflikt na Sri Lance: příčiny, průběh, důsledky*. Brno: Archiv závěrečné práce FSS N-MS ME, UČO 114885, 2008. 94 s.

MLČOCH, L. *Institucionální ekonomie*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. 189 s. ISBN 80-246-1029-9.

NAFZIGER, E. W. *Economic Development*. 4. vyd. New York: Cambridge University Press. 2006. 868 s. ISBN 978-0-521-82966-3.

PROROK, V.; LISA, A. *Politologie*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 223 s. ISBN 80-73801-41-0.

SOJKA, M. a kol. *Dějiny ekonomických teorií*. Praha: Karolinum, 2000. 298 s. ISBN 80-71849-91

SRI DHAMMANADA, K. *Treasure of the Dhamma* Kuala Lumpur: Buddhist Missionary Society, 1994. 355 s. ISBN: 96-79920-62-3.

VARADZIN, F. a kol. *Ekonomický rozvoj a růst*. Praha: Professional Publishing, 2004. 330 s. ISBN 80-86419-61-4.

VOIGT, S. *Institucionální ekonomie*. Praha: Alfa Nakladatelství a Liberální institut, 2008. 229 s. ISBN 80-86389-53-7.

Periodika

JUREČKA, V. *Na institucích záleží*. In Ekonomická revue. 2000, roč. 3, č. 1, 18-24. s. ISSN 1212-3951.

VYMĚTAL, P.; ŽÁK, M. *Instituce a výkonnost*. In Politická ekonomie. 2005, roč. 53, č. 4, 545-566 s. ISSN 0032-3233.

Elektronické zdroje

BERÁNEK, M. *Definice termínů*. [online]. 2007/2008. [cit. 2011-03-09]. Dostupný z WWW: <http://uprav.ff.cuni.cz/pages/semi/beranek_definice.pdf>.

Bilateral and Regional Perspective. Ministry of External Affairs. [online]. 2011. [cit. 2011-04-02]. Dostupný z WWW: <http://www.mea.gov.lk/index.php?option=com_content&task=view&id=337&Itemid=104>.

Brief Analysis of Population and Housing Characteristic. [online] [cit. 2011-03-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.statistics.gov.lk/PopHouSat/PDF/p7%20population%20and%20Housing%20Text-11-12-06.pdf>>.

Citizenship Act. [online] [cit. 2011-03-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.tamilnation.org/srilankalaws/48citizenship.htm>>.

Country Profiles. Sri Lanka. Eurostat. European Commission. [online] 2010. [cit. 2011-04-09]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/sri-lanka/>>.

ČERBA, O. *Demografie*. [online]. Plzeň: 2007. [cit. 2011-03-30]. Dostupný z WWW: <http://gis.zcu.cz/studium/dbg2/Materialy/04_Demografie.pdf>.

Department of Census and Statistic - Sri Lanka. Department of Census and Statistic. [online] [cit. 2011-03-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.statistics.gov.lk/home.asp>>.

DESHAL DE MEL; ANNEKA DE SILVA. *Aid Effectiveness in Sri Lanka*. [online]. 2009. 13 s. [cit. 2011-04-09]. Dostupný z WWW: <http://www.ips.lk/events/workshops/29_7_10_policy_priorities/deshal_anneka.pdf>.

DE SILVA, K. M. *A history of Sri Lanka*. [online]. London: C. Hurst & Co, 1981. 603 s. [cit. 2011-03-09]. Dostupný z WWW: <http://books.google.cz/books?id=dByI_qil26YC&printsec=frontcover&dq=A+History+of+Sri+Lanka+De+Silva+K.M&hl=cs&ei=oN94TfiAFceLswa_-d3oBw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CDsQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false>. ISBN 0-905838-50-5.

Economic and social statistics of Sri Lanka – 2010. Central Bank of Sri Lanka. [online]. Colombo: Statistic Department, 2010. 185 s. [cit. 2011-04-09]. Dostupný z WWW: <http://www.cbsl.gov.lk/pics_n_docs/10_pub/_docs/statistics/other/Pub_E&SS_2010.pdf>. ISBN 978-955-575-198-8.

GASCOIGNE, B. *History of Sri Lanka*. [online]. HistoryWorld 2001. [cit. 2011-03-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.historyworld.net/wrldhis/PlainTextHistories.asp?historyid=ac68>>.

GOODHAND, J.; KLEM, B. a kol. *Aid, Conflict and Peacebuilding in Sri Lanka 2000-2005*. [online]. Sri Lanka: The Asia Foundation, 2005. 117 s. [cit. 2011-03-27]. Dostupný z WWW: <<http://siteresources.worldbank.org/SRILANKAEXTN/Resources/SLAidConflictPeace.pdf>>.

HAJDOVÁ, M. *Rozvojové země - Human Development Index*. [online]. 30. 10. 2008. [cit. 2010-09-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdruzeni-progres.cz/zobraz-aktualitu/32/>>.

Mahinda Chitnana: Vision for a New Sri Lanka, A Ten Year Horizon Development Framework 2006 -2012. Department of National Planning; Ministry of Finance and Planning. [online]. 2006. 249 s. [cit. 2011-04-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.treasury.gov.lk/docs/MahindaChintanaTenYearDevelopmentPlan.pdf>>.

Monthly Bulletin October 2010. Central Bank of Sri Lanka. [online]. In Monthly Bulletin. roč. 60, č. 10, Colombo: Central Bank of Sri Lanka, 2010. 89 s. [cit. 2011-04-09]. Dostupný z WWW: <http://www.cbsl.gov.lk/pics_n_docs/10_pub/_docs/statistics/monthly_bulletin/Monthly_Bulletin_2010/Bulletin_oct10e.pdf>. ISSN 1391-3654.

MÜLLER, M.; STONE, J. R. *The Essential Max Müller: On Language, Mythology and Religion*. [online]. Saint Martin: Saint Martin's Press Inc., 2002. 400 s. [cit. 2011-03-09]. Dostupný z WWW: <http://books.google.cz/books?id=Q96EsUCVILsC&printsec=frontcover&dq=max+m%C3%BCller&hl=cs&ei=SNajTeTTIMTLswab48W9DA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=9&ved=0CFAQ6AEwCA#v=onepage&q&f=false>.

Pre-colonial Sri Lankan History. [online] [cit. 2011-03-09]. Dostupný z WWW: <http://www.panix.com/~kendra/tea/precolonial_history.html>.

Programme to improve positive attitudes towards creating a noble and righteous society together with economic development in the country. PRIME MINISTER'S OFFICE. [online]. 40 s. [cit. 2011-04-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.pmooffice.gov.lk/docs/PMOffice.pdf>>.

SRI JAYAWARDENE, D. P. *Sustainable development and social responsibility in practice with reference to Sri Lanka.* [online]. Zlín: Universita Tomáše Bati, 2009. 155 s. [cit. 2011-03-24]. Dostupný z WWW: <http://dspace.knihovna.utb.cz/bitstream/handle/10563/10895/don%20manuelge%20don_2009_dp.pdf?sequence=1>.

Sri Lanka. International Human Development Indicators. [online]. 2010. [cit. 2011-04-04]. Dostupný z WWW: <<http://hdrstats.undp.org/images/explanations/LKA.pdf>>.

Sri Lanka Constitution 1978. [online] [cit. 2011-03-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.tamilnation.org/srilankalaws/78constitution.htm>>.

Srí Lanka: Ekonomická charakteristika země. Ministerstvo zahraničních věcí. [online]. 1997-2011. [cit. 2011-04-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/sri-lanka-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1001195/>>.

Srí Lanka: Finanční a daňový sektor. Zastupitelský úřad Dillí. [online]. 1997-2010. [cit. 2010-10-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/sri-lanka-financi-a-danovy-sektor/5/1001195/>>.

Srí Lanka: Investiční klima. Zastupitelský úřad Dillí. [online]. 1997-2010. [cit. 2010-10-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/sri-lanka-investicni-klima/9/1001195/>>.

Sri Lanka Socio-Economic Data – 2010. Central Bank of Sri Lanka. [online]. Colombo: Central Bank of Sri Lanka, 2010. 106 s. [cit. 2011-04-09]. Dostupný z WWW: <http://www.cbsl.gov.lk/pics_n_docs/10_pub/_docs/statistics/other/Socio_Econ_%20Data_2010_e.pdf>. ISSN 1391–3557.

Sri Lanka Timeline – Year 2007. [online]. 2007. [cit. 2011-03-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.satp.org/satporgtg/countries/shrilanka/timeline/2007.htm>>.

Sri Lanka Timeline – Year 2009. [online]. 2009. [cit. 2011-03-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.satp.org/satporgtp/countries/shrilanka/timeline/2009.htm>>.

Sri Lanka: Zahraničně-politická orientace. Zastupitelský úřad Dillí. [online]. 1997-2010. [cit. 2010-10-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/sri-lanka-zahranicne-politicka-orientace/3/1001195/>>.

Sri Lanka: Zahraniční obchod země. Zastupitelský úřad Dillí. [online]. 1997-2010. [cit. 2010-10-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/sri-lanka-zahranicni-obchod-zeme/6/1001195/>>.

The World Factbook. Central Intelligence Agency. [online]. 2011. [cit. 2011-03-30]. Dostupný z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2001rank.html>>.

United Kingdom. International Human Development Indicators. [online]. 2010. [cit. 2011-4-4]. Dostupný z WWW: <<http://hdrstats.undp.org/images/explanations/GBR.pdf>>.

Vaddukoddai Resolution. [online] [cit. 2011-03-09]. Dostupný z WWW: <http://www.sangam.org/FB_HIST_DOCS/vaddukod.htm>.

World Economic Outlook 2010. International Monetary Fund. [online]. 2010. [cit. 2011-04-04]. Dostupný z WWW: <http://www.indexmundi.com/sri_lanka/gdp_%28purchasing_power_parity%29.html>.

SEZNAM ZKRATEK

HDI	Index lidského rozvoje
HPI	Index lidské chudoby
HDP	Hrubý domácí produkt
HNP	Hrubý národní produkt
IMF	Mezinárodní měnový fond
LKR	srílanská rupie
LTTE	Tygři osvobození tamilského Ílámu
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PPP	Parita kupní síly
UF	Jednotná fronta
UNP	Sjednocená národní strana
USD	americký dolar
WB	Světová banka

PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst.3);
- souhlasím s tím, že bakalářskou práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářskou práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne: 29. 4. 2011

.....
Lenka Novobilská

Adresa trvalého pobytu studenta:

.....